

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

De BIG-5 aanpak: met een stabiele basis op weg naar volwassenheid

Hoe ziet de programmatheorie van de BIG-5 aanpak eruit?

Masterthesis Forensische Orthopedagogiek

Graduate School of Child Development and Education

Universiteit van Amsterdam

S. P. F. Kieft (12859338)

Begeleider: dhr. dr. L. van Dam

Tweede beoordelaar: dhr. prof. dr. G.J.J.M. Stams

Amsterdam, 25-07-2021

Samenvatting

Ongeveer 10 procent van alle jongeren in Nederland die 18 jaar worden ontvangt jeugdhulp. Bij ongeveer de helft van deze jongeren stopt de jeugdhulp als zij 18 jaar worden, terwijl jongeren op latere leeftijd zelf aangeven juist in deze periode ondersteuning te hebben gemist vanuit de hulpverlening. Vanuit deze behoefte is de BIG-5 aanpak ontwikkeld in samenwerking met jongeren, ervaringsdeskundigen en professionals. De BIG-5 aanpak ondersteunt jongeren in de overgang naar volwassenheid op vijf domeinen: support, wonen, school en werk, inkomen en welzijn. Er ontbreekt echter nog een beschrijving van de veronderstelde werkzaamheid van de BIG-5 aanpak. Daarom richt dit onderzoek zich op het beschrijven van een programmatheorie van de BIG-5 aanpak. Aan de hand van semigestructureerde interviews is het perspectief op de werkzaamheid van de BIG-5 aanpak uitgevraagd aan professionals die werken en/of betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van de BIG-5 aanpak ($N=7$). Daarna is er op zoek gegaan naar verklaringen voor de werkzame factoren in de literatuur. Hieruit blijkt dat de BIG-5 aanpak een veelbelovende aanpak is. De aanpak lijkt goed aan te sluiten op de drie universele basisbehoeften die bekend zijn vanuit de zelfdeterminatietheorie: autonomie, competentie en verbondenheid. Daarnaast lijkt de aanpak aan te sluiten bij hoe jongeren zelf aangeven bejegend te willen worden. Tot slot geeft de BIG-5 aanpak een belangrijke rol aan het eigen netwerk binnen de hulpverlening, middels de JIM-aanpak en kan de aanpak helpen in het reduceren van stress. Toekomstig onderzoek zal zich moeten richten op of de programmatheorie overeenkomt met het jongeren perspectief en in hoeverre de BIG-5 aanpak effectief is.

Key-words: eigen regie, overgang naar volwassenheid, toekomstplan, presentie, netwerk, JIM

Abstract

Approximately 10 percent of every adolescent that turns 18 receives a form of youth care. This youth care ends in about half of the cases, while young people themselves indicate that they have missed support from youth care during this period, at a later age. Based on this need the BIG-5 approach was developed in collaboration with young people, experience experts and professionals. The BIG-5 approach supports young people in the transition to adulthood in five domains: support, housing, school and work, income and wellbeing. However, a description of the supposed efficacy of the BIG-5 approach is still missing. Therefore, this study aims to describe a program theory about the BIG-5 approach. Using semi-structured interviews, the perspective on the BIG-5 approach was questioned from professionals who work and/or have been involved in the development of the approach ($N=7$). Thereafter, the literature was searched for explanations for the working elements of the approach. The BIG-5 approach seems promising after this research. It seems to connect with the three universal basic needs that had been described in the self-determination theory: autonomy, competence and relatedness. In addition, the approach seems to match with how young people themselves indicate that they want to be treated. Finally, the approach gives the own social network a crucial role within the youth care through use of the YIM approach and can the approach help in reducing stress. Future research should focus on whether the program theory matches to the perspective of the young people and to what extent the BIG-5 approach is effective.

Inleiding

Van alle jongeren in Nederland die jeugdzorg ontvingen tot aan hun 18de verjaardag, doet 25 procent binnen zes maanden na hun verjaardag een beroep op volwassenhulp, bij jongeren zonder (recent) jeugdzorg verleden is dit één procent (CBS, 2019). Gezien de verhoogde kwetsbaarheid en de ongelijke verdeling van één op de vier jongeren die na hun 18e opnieuw zorg nodig hebben, ten opzichte van één op de 100 jongeren die geen zorg ontvangen, verdient de overgang tussen deze publieke gezondheidsvoorzieningen (van jeugdhulp naar volwassenenzorg) extra aandacht. Daarnaast blijkt dat het uitstromen uit instituties, zoals jeugdzorg een risico vormt op dak- of thuisloosheid (RVS, 2020). Dit is ook terug te zien in de maatschappelijke opvang. Zes op de tien jongeren in de maatschappelijke opvang heeft namelijk een verleden met jeugdhulp (RVS, 2020). In 2018 is daarom het actieprogramma ‘zorg voor de jeugd’ gepresenteerd vanuit het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Ministerie van Justitie en Veiligheid (Rijksoverheid, 2018). In dit actieprogramma wordt specifiek aandacht gevraagd voor de vraag hoe jongeren te ondersteunen in de overgang naar volwassenheid.

In 2016 gaf het jongeren platform ‘Jong doet Mee!’ adviezen over de overgang van 18 min naar 18 plus (Jong doet mee!, 2016). Het advies gaat over welke vijf belangrijke zaken op orde moeten zijn om de stap naar zelfstandigheid te kunnen maken. Op één staat hier: Stel samen met jongeren, gemeenten en instellingen richtlijnen op over wanneer de hulp mag stoppen. Hulp mag pas stoppen als de volgende zaken zijn geregeld voor de jongere:

- a) Een veilige woonomgeving, een dak boven het hoofd.
- b) Er een passende dagbesteding is (school, werk of dagbesteding) die aansluit bij het toekomstperspectief van de jongere.

- c) Als de jongere goed voorbereid is op de financiële zelfstandigheid. En er een budget coach is als de jongere het (nog) niet zelfstandig kan.
- d) Als de jongere contact met een volwassene heeft op wie hij terug kan vallen en die hij vertrouwt. En er een hulpverlener is waar de jongere op kan blijven terugvallen tot het 23e jaar.
- e) Als de jongere over een (klein) sociaal netwerk beschikt.

Deze adviezen en het vraagstuk over hoe jongeren te ondersteunen in de overgang naar volwassenheid waren voor Levvel (voorheen Spirit), een specialistische jeugdhulp organisatie, aanleiding om in samenwerking met jongeren, ervaringsdeskundigen en professionals een aanpak te ontwikkelen waarbij een aantal uitgangspunten voor de uitvoering neergezet moesten worden (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visiestuk Levvel, 2017). Dit heeft uiteindelijk geleid tot de BIG-5 aanpak. De BIG-5 aanpak bestaat uit vijf domeinen.

1. **Support:** er is in ieder geval één volwassen persoon duurzaam beschikbaar voor de jongere om op terug te vallen en er is een stabiel, steunend netwerk.
2. **Wonen:** de jongere heeft een passende, betaalbare en stabiele woonplek.
3. **School & Werk:** de jongere gaat naar school en/of heeft een baan die voldoende basis biedt voor een toekomstige loopbaan.
4. **Inkomen:** de jongere heeft voldoende inkomen en een plan op het voorkomen en/of oplossen van schulden.
5. **Welzijn:** de jongere is fysiek en mentaal in balans en heeft een plan op signaleren van disbalans. Er is voor de jongere zorg beschikbaar, indien nodig.

Het streven van de BIG-5 aanpak is om niet de leeftijd leidend te laten zijn, maar hulpverlening pas af te sluiten als de hier bovengenoemde basis op orde is. Binnen de BIG-5 aanpak wordt er toekomstgericht gewerkt, waarbij er getracht wordt een doorlopende lijn van

ondersteuning te creëren en jongeren vanuit eigen regie, met ondersteuning een toekomstplan te laten maken (B. Kuipers, intern visie stuk Levvel, 2020). Hierbij wordt gewerkt vanuit de presentie benadering, systemisch gericht gewerkt en wordt er gewerkt aan de bestaanszekerheid door het verminderen van stress (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visie stuk Levvel, 2019).

Inmiddels wordt er ruim vier jaar met de BIG-5 aanpak gewerkt en is de BIG-5 aanpak ook meegenomen als onderdeel van het landelijke programma 16-27 (16-27, 2021). Er ontbreekt echter nog een programmatheorie over de BIG-5 aanpak waarin wordt beschreven hoe de BIG-5 aanpak voor de stabiele basis zorgt die het beoogt te bereiken voor jongeren in de overgang naar volwassenheid. Dit onderzoek zal daarom een aanzet doen tot het ontwikkelen van een programmatheorie van de BIG-5 aanpak.

Volwassenheid is een complex begrip, wat zich niet laat definiëren door alleen leeftijd. Volwassen worden bestaat namelijk uit sociale-, biologische-, neurologische ontwikkeling en uit het ontwikkelen van verschillende volwassen rollen (zoals een werknemer, een huiseigenaar) (Van Duijvenvoorde et al., 2016; Anderson, 2016; Swaab, 2019). Deze ontwikkelingsfase wordt ‘*Emerging adulthood*’ genoemd (Slot & van Aken, 2019). Wanneer een jongere deze rollen heeft ingenomen, eindigt deze fase. Dit is voor de meeste jongeren rond hun 25ste jaar. Ook vanuit de ontwikkeling van de hersenen gekeken, kan er gesteld worden dat de hersenen nog niet ‘volwassen’ zijn bij de leeftijd van 18 jaar (Swaab, 2019). Zo vinden er nog structurele veranderingen plaats in de hersenen tot het 24ste levensjaar (Swaab, 2019).

In het adolescentenstrafrecht wordt er ook wel gesproken over de termen onvoltooide en voltooide ontwikkeling. Voor jongeren blijkt dat er in ieder geval nog geen sprake is van een voltooide ontwikkeling tot hun 22ste jaar (Spanjaard et al., 2020). De grens

voor volwassenheid ligt binnen het adolescentenstrafrecht bij 24 jaar en houdt hierbij dus rekening met de onvoltooide ontwikkeling van jongeren. Binnen het civielrechtelijke kader wordt hierbij echter nog geen rekening gehouden. Dit zou voor een breuk kunnen zorgen binnen de jeugdhulp die geboden kan worden in de overgang naar volwassenheid, gezien de onvoltooide ontwikkeling.

Deze breuk is ook terug te zien in de jeugdhulp. Voor jongeren die 18 jaar worden, stopt namelijk vaak de jeugdhulp. Ongeveer 10 procent van alle jongeren in Nederland die 18 jaar worden ontvangt jeugdhulp (CBS, 2019). Bij ongeveer de helft van deze jongeren stopt de jeugdhulp als zij 18 jaar worden (CBS, 2019). De andere helft blijft (verlengde) jeugdhulp ontvangen, maar hier is vaak sprake van afbouw in de intensiteit van de jeugdhulp (CBS, 2019). Deze soms harde knip in het mogen ontvangen van jeugdhulp kan zorgen voor een breuk in de continuïteit van zorg. Wanneer de overgang van 18 min naar 18 plus niet goed verloopt, vergroot dit de kans op problemen. Deze jongeren kunnen gaan zwerven en moeten na hun 18de vaak een beroep doen op zware en vaak dure volwassen hulpverlening (Barendregt et al., 2011).

Voor jongeren in de overgang naar volwassenheid verandert er naast de mogelijkheid op (jeugd)hulp nog veel meer. Deze jongeren bevinden zich in een ontwikkelingsperiode die wordt gekenmerkt door een sterke behoefte aan experimenteren, het vormen van nieuwe relaties en veranderingen in de sociale omgeving (Van Duijvenvoorde et al., 2016). Dit zorgt voor nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden, maar jongeren hebben in deze overgang naar volwassenheid ook een grotere kans om problemen te ontwikkelen (Paulsen & Berg, 2016). De adolescentie is namelijk de meest kwetsbare periode in het leven voor het ontstaan van emotionele en gedragsstoornissen. Meer dan 75% van alle psychische stoornissen beginnen tussen de 12 en 25 jaar (Kessler, et al., 2007). Daarnaast is de kans van

het ontstaan van problemen op het gebied van alcohol- en drugsgebruik, geldproblemen, schoolverzuim- of uitval, problemen rondom seksualiteit, psychosociale gezondheid en contact met politie en justitie groter voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar die vanuit een kwetsbare situatie zijn opgegroeid (Stevens et al., 2018; Van Middelkoop et al., 2017). Juist voor deze jongeren is het belangrijk dat er voldoende aandacht en passende hulp is, zodat zij niet tussen wal en schip raken in de maatschappij (VNG, 2016; Van Middelkoop et al., 2017).

Naast dat uit onderzoeken en cijfers blijkt dat de overgang naar volwassenheid een ingewikkelde periode is voor jongeren uit de jeugdhulp, geven zij dit zelf ook aan (Van Audenhove, 2015). Zo wordt door hen aangegeven dat volwassenheid als nieuwe situatie wordt ervaren, maar dat hierbij te weinig ondersteuning wordt gegeven vanuit de jeugdhulp. Jongeren die jeugdhulp ontvingen, vinden dat er bijvoorbeeld te laat een ondersteuningsplan voor de toekomst met hen wordt gemaakt (Van Audenhove, 2015). Daarnaast ervaren zij dat hulp zich vaak richt op het verleden en daardoor probleemgericht is, terwijl jongeren graag vooruit willen kijken (Pehlivan et al., 2015; Wiersma et al., 2021). Zij willen dat er met hen samen een plan wordt gemaakt en de hulp aansluit op hun persoonlijke vragen en behoeftes. Jongeren geven daarnaast aan dat hulpverleners er nooit te snel vanuit mogen gaan dat je ouders niet hoeft te betrekken bij de hulp en begeleiding van 16-17 jarige jongeren, oog moeten hebben voor de juiste bejegening van jongeren: jongeren werken alleen mee als ze zelf willen en dat er samen met de jongeren gewerkt moet worden aan zelfvertrouwen, zelfwaardering en motivatie (Wiersma et al., 2021). Daarbij wordt aangegeven dat er extra alertheid gevraagd wordt wanneer ouders niet beschikbaar zijn, want voor alle jongeren dient een onvoorwaardelijke steunbron aanwezig te zijn.

Het signaal dat jongeren zelf afgeven over de overgang naar volwassenheid is steeds belangrijker voor de vormgeving van de jeugdzorg. Al in 1989 werd voor jongerenparticipatie

de basis gelegd toen het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) werd aangenomen. In dit verdrag staan twee artikelen waarin vermeld staat dat kinderen het recht hebben op meningsuiting in zaken die betrekking op hen hebben en recht hebben op het verzamelen van inlichtingen en denkbeelden (IVRK art. 12; IVRK art. 13). Deze artikelen hebben een belangrijke ethische en juridische basis gelegd voor jongerenparticipatie. Onder invloed van het IVRK pleitte de raad voor Europa en de Europese Unie ook steeds meer voor jongerenparticipatie (Blakely, 1990; Congress of Local and Regional Authorities, 1992; Verhellen, 2000; Van Hees, 2002). In Nederland is het recht op participatie al in 2005 opgenomen in de wet op jeugdzorg en dit recht staat opnieuw in de Jeugdwet die sinds 2015 geldt. Daarnaast staat het recht op participatie in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (2007). Jongeren participatie komt in veel verschillende vormen voor. Het wordt gebruikt als onderzoeksmethode, met als doel het verkrijgen van kennis, educatieve methode voor de jongeren zelf of als een methode om jongeren invloed te geven (Jurrius, 2012).

In 2016 is er met het opzetten van het programma ‘Overgang naar Volwassenheid’ (voorheen 16-27) door Levvel gehoor gegeven aan de signalen van de jongeren over wat zij nodig hebben in de overgang van 18 min naar 18 plus (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visiestuk Levvel, 2017). Binnen dit programma is de al eerder genoemde BIG-5 aanpak ontwikkeld in samenwerking met jongeren, ervaringsdeskundigen en professionals. De uitgangspunten van de BIG-5 aanpak zijn dat de ontwikkeling en ondersteuningsbehoefte van de jongere centraal staat en leeftijd hier niet leidend in is (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visie stuk Levvel, 2019). Het vertrekpunt is de belevingswereld en de eigen verantwoordelijkheid van de jongere. Zij zijn ‘in the lead’ en vanuit de hulpverlening wordt er aangesloten op de veerkracht, mogelijkheden en talenten van jongeren en hun netwerk.

In 2020 heeft Roks (2020) onderzocht of de BIG-5 domeinen aansluiten bij de behoefte van jongeren tussen de 16 en 27 jaar over wat er voor hen nodig is om de stap naar zelfstandigheid te kunnen maken. De vraag werd gesteld aan meisjes die jeugdhulp ontvingen in de adolescentieperiode. Uit dit onderzoek bleek dat de BIG-5 domeinen voor meisjes passend zijn voor de opvatting over welke zaken op orde moeten zijn voor zelfstandigheid (Roks, 2020). Jongens in de leeftijd tussen de 16 en 27 jaar zijn niet bevraagd tijdens dit onderzoek, echter staan zowel meisjes als jongens in deze leeftijdsfase over het algemeen voor dezelfde uitdaging in de ontwikkeling (Van Duijvenvoorde et al., 2016).

Vanaf 2016 is de BIG-5 aanpak binnen het programma ‘Overgang naar Volwassenheid’ geïmplementeerd binnen Levvel. Het programma is opgestart vanuit de visie dat de wereld en het verhaal van jongeren niet verandert op hun 18de verjaardag, maar dat het voor de wet, de toegang tot hulp en ondersteuning, op financieel vlak en voor talloze systemen wel degelijk een wereld van verschil is: 18 min of 18 plus (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visiestuk Levvel, 2017). Juist voor jongeren in de jeugdhulp die het moeten doen vanuit minder gunstige omstandigheden en met meer uitdagingen – zij hebben vaak psychosociale- en psychische problemen – zijn belast met een geschiedenis van faalervaringen, verwaarlozing, geweld en verlies en moeten de onvoorwaardelijke steun en veiligheid van een thuis soms missen. De overgang naar volwassenheid is voor deze jongeren daarom fundamenteel anders dan wanneer je kunt terugvallen op een veilige en stabiele basis.

De ambitie vanuit Levvel is dat jongeren veilig en gezond kunnen opgroeien, dat zij zich kunnen ontwikkelen en ontplooiën in hun eigen tempo, dat ze meedoen en meetellen in de maatschappij en leven in verbondenheid met anderen (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visiestuk Levvel, 2017). Daarnaast wordt het belang gezien van dat jongeren leren goed voor zichzelf te zorgen, dat er steunende en duurzame relaties worden opgebouwd en

onderhouden om op terug te kunnen vallen. Het belangrijkste doel vanuit het programma ‘Overgang naar volwassenheid’ is daarom professionals binnen Levvel te versterken en te verrijken, zodat zij jongeren vanaf 16 jaar zo goed mogelijk kunnen volgen in hun perspectief richting de toekomst (B. Kuipers & L. Op Der Heide, intern visiestuk Levvel, 2017). Hierin is leidend wat jongeren zelf belangrijk vinden om zich naar (jong)volwassenheid te ontwikkelen.

De BIG-5 aanpak is bottom-up bedacht. Er is namelijk in samenwerking met jongeren in de jeugdhulp en ervaringsdeskundigen gekeken naar wat voor hen belangrijk is en werkt. De output van deze gesprekken heeft geresulteerd in de aanpak die er nu ligt en die is vervolgens direct in de praktijk gebracht en doorontwikkeld. Op deze manier een aanpak ontwikkelen is mogelijk, omdat er vanuit de behoeften van jongeren zelf wordt gewerkt. Hieruit kan verwacht worden dat de aanpak zorgt voor de ondersteuning in de overgang naar volwassenheid. Om hulpverleners te motiveren voor een nieuwe aanpak is dit van groot belang. Wanneer het duidelijk is dat een aanpak de kans vergroot dat zij jongeren beter kunnen helpen, zijn hulpverleners namelijk eerder geneigd om met een nieuwe aanpak te gaan werken (Berwick, 2003; Rogers, 1995; Van Yperen, 2003).

Om de volgende stap te kunnen zetten in het werken met de BIG-5 aanpak en de ontwikkeling hiervan is er meer onderzoek nodig, zodat de BIG-5 aanpak binnen de organisatie Levvel en daarbuiten verder kan worden geïmplementeerd. Hiervoor mist echter nog een programmatheorie van de BIG-5 waarin de werkzaamheid wordt beschreven. Een goed omschreven aanpak is namelijk een belangrijk kenmerk voor een succesvolle implementatie (Stals, 2012). Vanuit een programmatheorie kan vervolgens ook verder onderzoek gedaan worden naar de effectiviteit en de werkzame factoren van de BIG-5

aanpak. Het doel van het huidige onderzoek is daarom een aanzet te doen tot een programmatheorie van de BIG-5 aanpak.

Om tot de programmatheorie te komen zullen er zes diepte-interviews worden gedaan met professionals die direct betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling en/of met de Big-5 aanpak werken. Daaropvolgend zal er vanuit de literatuur onderzocht worden hoe de werkzame factoren van de BIG-5 aanpak te verklaren zijn. Via deze weg zal er antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag: Hoe ziet de programmatheorie van de BIG-5 aanpak er uit?

Methode

Theoretisch kader

Huidig onderzoek is verricht vanuit de ‘grounded theory’ benadering. Het eerste gedeelte van het onderzoek is gericht op het verkrijgen van inzichten over de betekenissen en ervaringen van professionals die werken met en/of betrokken zijn/waren bij de ontwikkeling van de BIG-5 aanpak. Op deze manier is het mogelijk om de essentie van het werken met de BIG-5 aanpak vanuit hun oogpunt te kunnen zien (Boeije, 2014). Het tweede gedeelte van het onderzoek is erop gericht om vanuit de verkregen data een programmatheorie op te bouwen door onder andere de basisprincipes, de werkwijze en de werkzame factoren samen te voegen. De data zijn verzameld met behulp van semigestructureerde interviews aan de hand van een vooraf opgestelde topiclijst (bijlage 1). Het onderzoek is in samenwerking met Levvel en de Universiteit van Amsterdam uitgevoerd.

Relatie met participanten

In dit geval ben ik zelf, de onderzoeker, werkzaam binnen Levvel als aspirant gedragswetenschapper, hierdoor was ik van tevoren bekend met de geïnterviewde

professionals. Het ging om een professionele relatie tussen trajectbegeleider, gedragswetenschapper, projectleider of programmaleider en aspirant gedragswetenschapper. De geïnterviewden wisten voorafgaand aan het onderzoek wat het doel was van het onderzoek, maar waren niet op de hoogte gesteld van de topiclijst.

Selectie van participanten

De respondenten zijn geworven via een convenience sampling (Patton, 2001). Hierbij is rekening gehouden met het criterium dat de geïnterviewden minimaal twee jaar werken met de BIG-5 aanpak of betrokken zijn (geweest) in de ontwikkeling van de BIG-5 aanpak. Vervolgens zijn deze mensen uitgenodigd met de vraag of zij mee willen werken aan het onderzoek. Voor alle professionals gold dat zij de vrijheid hadden om zich op ieder moment terug te trekken uit het onderzoek. Voor de trajectbegeleiders gold dat zij konden aangeven of zij anoniem wilde deelnemen, zodat zij vrijuit hun ervaringen met het werken met de BIG-5 aanpak konden delen. Aldus werd het onderzoek uitgevoerd volgens de ethische richtlijnen van de ‘American Psychology Association’ en in overeenstemming met de ethische richtlijnen van de faculteit Maatschappij en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Na het geven van toestemming zijn er afspraken gemaakt met de professionals.

In totaal zijn er zeven professionals geïnterviewd. Er is gekozen om de programmaleider en projectleider samen te interviewen. De reden hiervoor was dat zij samen aan de basis staan voor het ontwikkelen van de BIG-5 aanpak. De verwachting hierin was dat zij elkaar daarom in het beantwoorden van de interviewvragen konden aanvullen. Tijdens de afname van de interviews waren alleen de geïnterviewde professionals en de onderzoeker aanwezig. Bij het werven van de participanten heeft geen weigering plaats gevonden.

Dataverzameling

Voorafgaand aan de interviews is er een topiclijst opgesteld (zie bijlage 1) aan de hand van het ‘Theory of Change Model’ (Mayne, 2015). Om de kwaliteit van de interviewleidraad te waarborgen werd in eerste instantie een proefinterview gehouden. Naderhand bleek dat de kwaliteit van dit interview zodanig was dat het kon worden meegenomen met de resultaten.

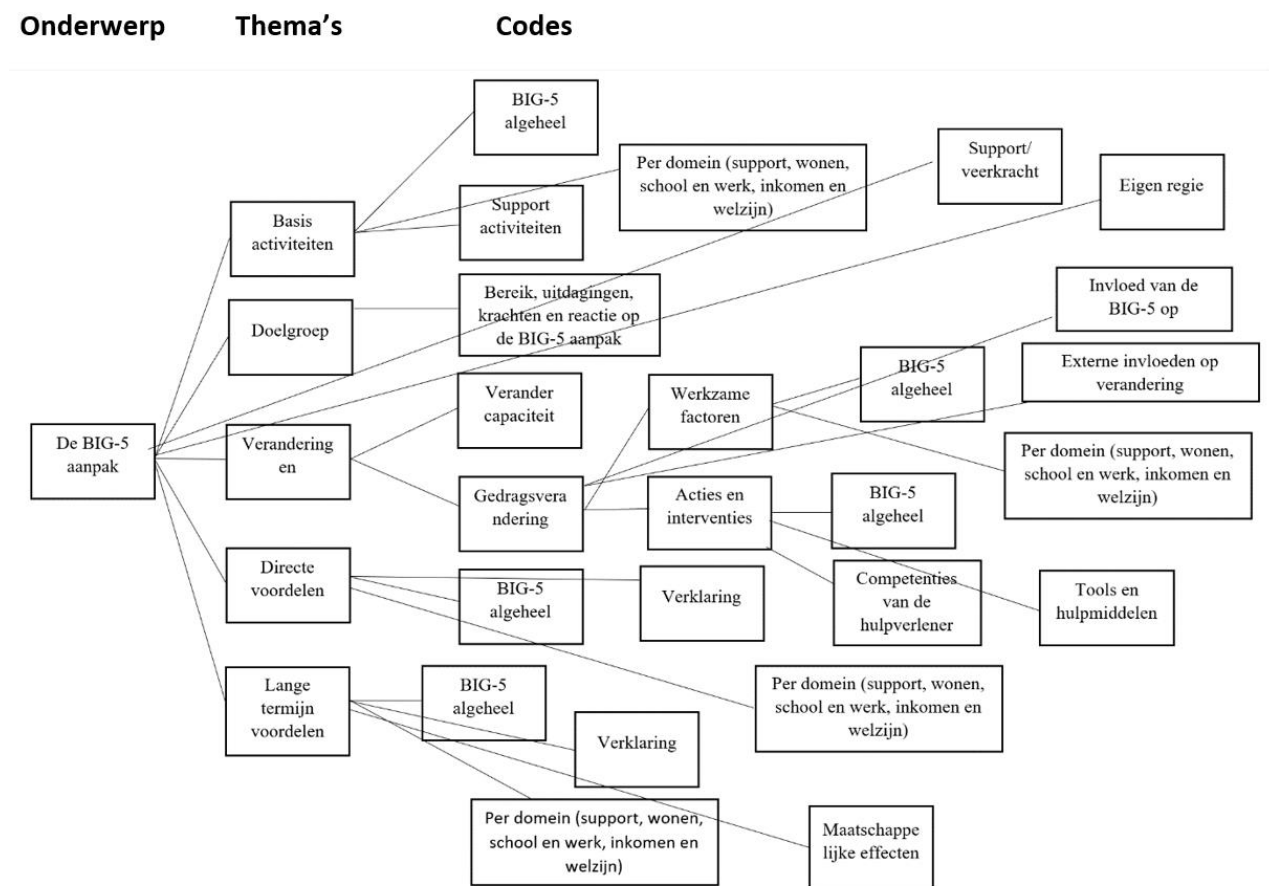
De interviews zijn met toestemming van de professionals op audio opgenomen en naderhand getranscribeerd (verbatim) voor coderingsdoeleinden. Achteraf zijn de opnames gewist en is de tekst geanonimiseerd. De duur van de interviews was gemiddeld 70 minuten. Eén interview heeft plaatsgevonden op het hoofdkantoor van Levvel. De andere interviews hebben plaatsgevonden aan de hand van het online programma ZOOM.

Analyse

De getranscribeerde interviews werden geanalyseerd aan de hand van inductieve analyse. Bij een inductieve analyse wordt er vanaf de grond een theorie opgebouwd aan de hand van empirische gegevens ‘grounded in the data’ (Staa & Evers, 2010). Om de programmatheorie te kunnen beschrijven is er een codeboom ontwikkeld die gebaseerd is op het ‘Theory of Change Model’ (Mayne, 2015). De hoofdthema’s hierbij waren: (a) basis activiteiten, (b) bereik en reactie, (c) verandering, (d) directe voordelen en (e) lange termijn voordelen (zie figuur 1). De transcripten zijn volgens de theorie van Boeije (2014) gecodeerd: open, axiaal en selectief. In eerste instantie zijn er labels gegeven aan fragmenten. Vervolgens werd het proces van axiaal coderen ingezet. Hierbij is er gekeken naar overeenkomsten en verschillen van fragmenten met dezelfde labels. De labels die overeenkwamen konden worden herleid naar de vooraf opgestelde vijf hoofdthema’s. Ten slotte werden deze hoofdcategorieën gebruikt om de programmatheorie van de BIG-5 aanpak te beschrijven.

In de resultatensectie is er gebruik gemaakt van citaten van de geïnterviewde professionals. Om de anonimiteit van de geïnterviewde professionals te kunnen beschermen is ervoor gekozen om bij de citaten geen informatie over de betreffende professional te noemen. De reden hiervoor is dat gezien de kleine steekproef het anders herkenbaar kan worden wie de uitspraak gedaan heeft.

De programmatheorie is beschreven vanuit wat de professionals aangeven op de verschillende hoofdthema's. Voor de leesbaarheid zijn alleen de resultaten vermeld die door de meerderheid (vier of meer) zijn aangegeven, omdat er in dit onderzoek een gedeeld beeld van de BIG-5 aanpak wordt beschreven. Een uitzondering is gemaakt voor de onderdelen waarbij er geen punten werden aangegeven door een meerderheid van de professionals en voor het onderdeel tools en hulpmiddelen. Overige resultaten die door de minderheid van de professionals (drie of minder) zijn aangegeven, maar wel als relevant worden geacht, worden als laatst beschreven in de resultaten sectie.

Figuur 1. Codeboom

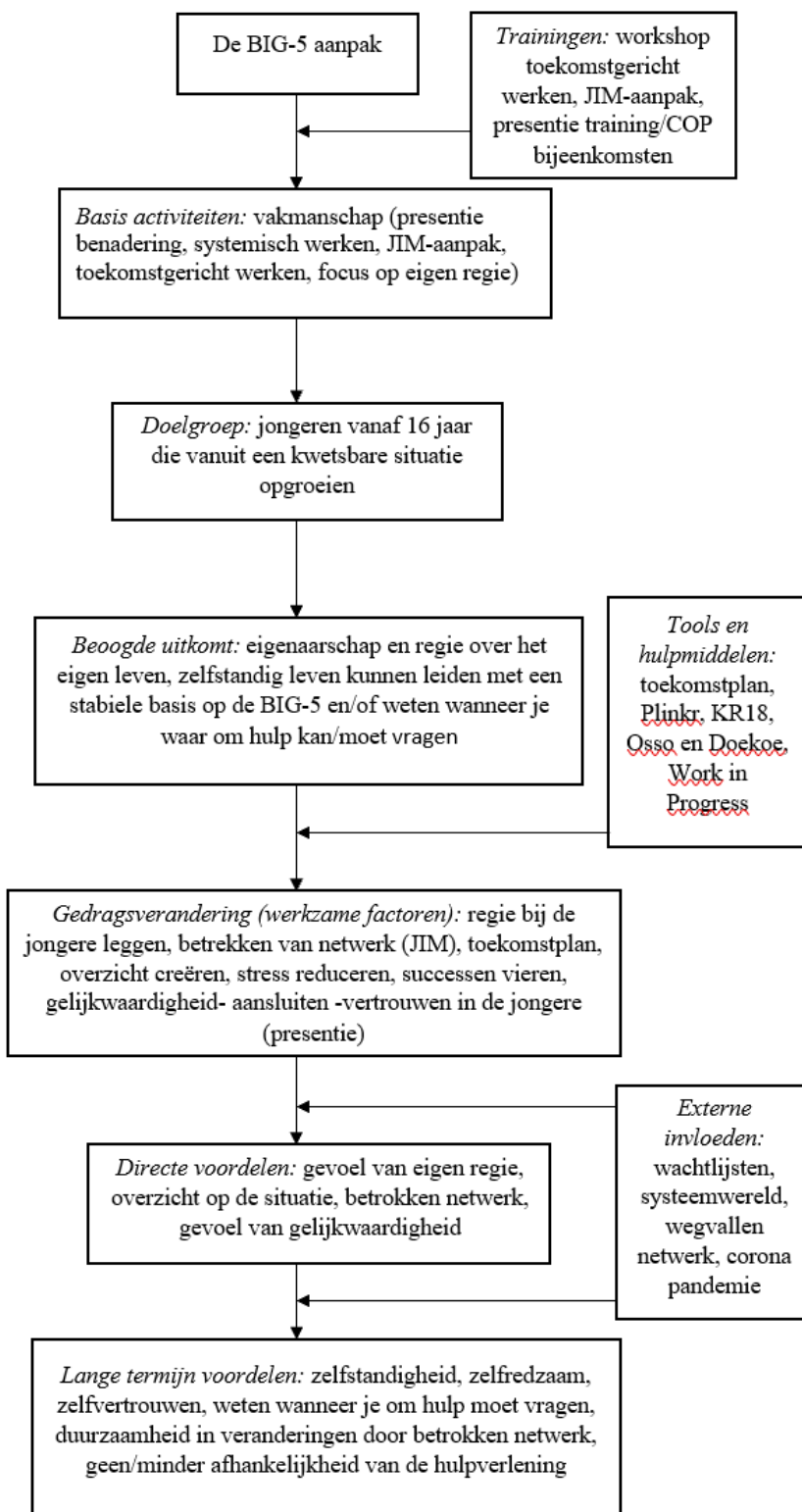
Resultaten

Om tot de programmatheorie van de BIG-5 aanpak te komen wordt gebruik gemaakt van vijf hoofdthema's die worden beschreven in het 'Theory of Change Model' (Mayne, 2015). Deze hoofdthema's zijn opgebouwd uit verschillende onderdelen (Zie figuur 2 voor een schematische weergave van de resultaten op de verschillende onderdelen).

- a) 'Basis activiteiten' is opgebouwd uit wat professionals benoemen als activiteiten die zij altijd uitvoeren tijdens het werken met de BIG-5. Daarnaast wordt hier beschreven

wat professionals qua ondersteuning nodig hebben om succesvol met de BIG-5 aanpak te kunnen werken.

- b) ‘Doelgroep’ is opgebouwd uit hoe professionals de doelgroep omschrijven, hoe deze te bereiken, wat uitdagingen, krachten zijn en wat hun reactie op de BIG-5 aanpak is.
- c) ‘Verandering’ is opgebouwd uit twee subonderdelen: beoogde uitkomst en gedragsverandering. Bij beoogde uitkomst wordt beschreven wat er van tevoren vanuit de hulpverlening bereikt wil worden met de BIG-5 aanpak. Bij het onderdeel gedragsverandering wordt beschreven hoe je de mogelijkheid creëert voor verandering (werkzame factoren), de specifieke competenties van een hulpverlener die met de BIG-5 aanpak werkt, de invloed van de BIG-5 aanpak op de veranderingen en wat externe invloeden kunnen zijn die zorgen voor verandering.
- d) ‘Directe voordelen’ is opgebouwd uit wat een jongere op korte termijn zou moeten merken aan voordelen in zijn of haar situatie wanneer er met de BIG-5 aanpak wordt gewerkt.
- e) ‘Lange termijn voordelen’ is opgebouwd uit wat de jongere op de lange termijn moet merken wanneer er gewerkt is of wordt met de BIG-5 aanpak en wat hierin de duurzame veranderingen zijn. Daarnaast worden de gevolgen voor de maatschappij beschreven.

Figuur 2. Programmatheorie van de BIG-5 aanpak

BIG-5 algemeen

De BIG-5 aanpak wordt door de professionals gezien als een visie, een gedachtegoed, een leidraad/houvast en een methodiek die professionals en het systeem helpt om de juiste dingen te doen in de ondersteuning van jongeren in de overgang naar volwassenheid. De BIG-5 aanpak richt zich op vijf domeinen die met elkaar samenhangen: support, wonen, school en werk, inkomen en welzijn. Door meer dan de helft van de professionals wordt het domein 'support' als belangrijkste domein aangegeven. Uitgelegd wordt dat de BIG-5 aanpak gericht is op het stimuleren van een 'normaal' opgroei proces. Het doel daarin is om voor deze jongeren een stabiele basis en een vangnet te creëren waar zij op terug kunnen vallen.

'Dus dat het een samenhangend geheel is die vijf domeinen. Dus dat we niet alleen kijken als een jongere een vraag heeft van goh, wil je met me meedenken over een vervolg plek dat we dan niet alleen kijken naar een woning of naar een huis, maar dat we ook breder doorvragen op de andere vier domeinen om zo dus een totaalbeeld te krijgen van, van die vijf domeinen.'

Daarnaast geeft de meerderheid van de professionals aan dat de BIG-5 aanpak voor hen een manier van werken is, een bepaalde houding vergt en een manier is om de begeleiding vorm te geven. Voor jongeren zorgt het ook voor een houvast en voor overzicht op welke punten zij zich kunnen focussen in de overgang naar volwassenheid. De jongeren krijgen hierbij de eigen regie over waar zij aan willen werken en hoe ze dit willen doen in plaats van dat het binnen die domeinen voor hen bedacht wordt. Ook worden zij zich door de BIG-5 aanpak bewust van de overgang van 18 min, naar 18 plus geven alle professionals aan.

'Dus ik zie het echt meer als een soort van een houvast en een systeem waarin je je eigenlijk beide vast kan houden om het werk makkelijker te maken en om te zorgen dat je ook een beetje een routekaart uitstippelt, zeggen van goh waar ben ik nu en waar wil ik naartoe?'

Basis activiteiten

Wat door de meerderheid van de professionals als onderlegger voor alle stappen wordt benoemd is het vakmanschap kader dat vanuit Levvel is opgezet en uiteen is gezet. De professionals leggen het uit als de basis waar vanuit gewerkt wordt. Wat hierin het belangrijkste is, is vanuit de relatie werken met de jongere en zijn netwerk. Er wordt aangegeven dat je start met het netwerk in kaart brengen en opzoek gaat naar een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor). Daarbij ga je systemisch te werk, want het netwerk heeft het meest invloed op een jongere. Daarnaast geeft de meerderheid van de professionals aan dat je als hulpverlener presentie gericht aan het werk bent. Hierbij ga je een relatie aan met een jongere en zijn netwerk, waarbij je aansluit bij het tempo en de ontwikkeling van een jongere. Als professional ben je op deze manier op zoek naar wat een jongere zelf wil, op zoek naar zijn dromen, om vanuit zijn leefwereld aan het werk gaan, geeft één professional hierbij expliciet aan:

‘Dat er ten eerste een basis onder ligt van waaruit je de aanpak überhaupt inzet en die basis zit hem eigenlijk in het vakmanschap, het basis vakmanschap. Als je dat niet hebt. Als je dat niet inzet, dan kun je blijven uitrollen. Dus begin met persoonlijke, hoe zeg je dat, relationele aansluiting. Zorgen dat je in relatie bent met de jongere dat je vanuit de leefwereld van de jongere aan de slag gaat.’

Daarnaast moet je vanuit de BIG-5 aanpak de jongere volgen, geeft de meerderheid van de professionals aan. De jongere bepaalt samen met zijn JIM en/of ander netwerk hoe zijn toekomstplan eruit gaat zien. Het toekomstplan wordt door de meerderheid van professionals uitgelegd als het plan van de jongere dat bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het plan van de jongere. De jongere mag dit volledig naar eigen wens maken of het format wat daarvoor is gebruiken. Het tweede deel is het plan van uitvoering, waarbij er samen met de jongere,

netwerk en hulpverleners een plan wordt gemaakt hoe het eerste deel te gaan uitvoeren (zie onderdeel tools en hulpmiddelen voor meer informatie over het toekomstplan). Het is een andere manier van werken dan voorheen, geeft de meerderheid van de professionals aan. Als hulpverlener ben je niet meer degene die het voortouw neemt. Je hebt niet de leidende rol in het hulpverleningstraject van de jongere, want die hebben zichzelf. Zij bepalen hun doelen en wie ze waarbij mogen helpen. Elk plan is daarom uniek en een plan op maat.

Unaniem wordt door de professionals aangegeven dat je altijd aan het werk moet zijn om de eigen regie van de jongere te versterken. Hierover wordt uitgelegd dat je als hulpverlener niet achterover gaat hangen en gaat volgen, maar je bezig bent om de jongere te activeren. Daarnaast ben je jongeren bewust aan het maken van hoe zij hun eigen toekomstplan willen vormgeven, welke keuzes zij hierin hebben, welke stappen ze mogelijk al gezet hebben, welke stappen ze nog moeten zetten en op welke ondersteuning ze hierbij een beroep willen en mogen doen.

'Ik vind dat het juist ook wel iets vraagt in het activeren en bewust maken van jongeren zelf in hoe zij hun eigen toekomst vorm willen geven. Welke keuzes ze daarin hebben, hoe ze daarin tot hun eigen plan komen en welke stappen ze dan gezet hebben en op welke ondersteuning ze terug kunnen vallen. Dus dat is niet alleen maar achterover hangen dat is juist heel hard werken om vanuit die aansluiting dat proces ook bij de jongeren op gang te brengen.'

De meerderheid van de professionals geeft aan dat het belangrijk is om toekomstgericht aan het werk te gaan. Toekomstgericht werken wordt uitgelegd als integraal werken met de BIG-5 aanpak. Gericht op ondersteuning en begeleiding van een jongere in zijn overgang naar volwassenheid en zelfstandigheid. Waarbij het doel het verkrijgen van een stabiele basis op de BIG-5 domeinen is. Dit doe je vanuit een relationele aansluiting samen met het netwerk. Hierbij probeer je de jongere te activeren door zijn support, talenten en

krachten in kaart te brengen. Daarnaast moet je als professional bezig zijn om de jongeren de kennis en vaardigheden bij te brengen die zij nodig hebben om hun eigen doelen te bereiken.

Support activiteiten voor professionals

Om met de BIG-5 aanpak te kunnen werken moet je over een bepaalde basiskennis beschikken, geven alle professionals aan. Enerzijds de basiskennis over de houding waar vanuit je moet werken als hulpverlener en anderzijds de basiskennis over de verschillende domeinen. Om tot die basiskennis te kunnen komen is het nodig om te starten met het volgen van trainingen, wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven. Trainingen die gaan over de BIG-5, maar ook over de onderliggende houding waarmee wordt gewerkt. Er worden een aantal verschillende trainingen en workshops benoemd door de professionals, zoals de workshop 'Toekomstgericht werken'. Deze training draait om de hoe en het waarom over toekomstgericht werken en het ontstaan ervan. Daarnaast word je tijdens de workshop meegenomen in het werken met de BIG-5 aanpak en hoe je daarbij het toekomstplan gebruikt. Daarnaast wordt de JIM-aanpak training als belangrijke activiteit gezien die een professional moet hebben gevolgd om goed te kunnen werken met de BIG-5 aanpak. Tot slot worden de 'community of practice' (COP) bijeenkomsten aangegeven als belangrijk. Bij deze bijeenkomsten is het de bedoeling om vanuit de presentie benadering naar praktijkvoorbeelden te kijken.

De activiteiten die doorlopend zijn die door de meerderheid van de professionals worden benoemd om met de BIG-5 aanpak te kunnen werken, zijn werkbegeleiding met een gedragswetenschapper, casuïstiek, intervisie en coachingsgesprekken. Waarbij werkbegeleiding, casuïstiek en intervisie worden benoemd als cruciaal om te kunnen reflecteren, sparren en bevraagd te worden over de inhoud, zodat je scherp blijft of je nog steeds vanuit de BIG-5 aanpak werkt.

‘Presentie, de JIM aanpak, het systeem, bestaan zekerheid, vakmanschap dat we dat ook goed laten terugkomen tijdens casuïstiek en werkbegeleiding. Dat we echt wel die verdieping blijven zoeken met ze alle. En voorop staat ook de finalisatie. Waar we nu mee bezig zijn, hè? Waar doen we het eigenlijk voor? Wat geeft ons nou richting in het werk in wat wij doen als de trajectbegeleider met de jongeren?’

Randvoorwaarden

Om als professional met de BIG-5 aanpak te kunnen werken moeten er een aantal zaken op orde zijn, geven alle professionals aan. De meerderheid geeft aan dat er een goede samenwerking moet zijn binnen de eigen organisatie en daarbuiten met andere hulpverleningsorganisaties. Hierbij wordt uitgelegd dat er een bepaalde infrastructuur moet zijn aangelegd op organisatieniveau. Buiten je eigen organisatie moet het zo geregeld zijn dat je op alle vijf de domeinen met netwerkpartners de samenwerking bent aangegaan. Zodat wanneer er wat nodig is je snel kan schakelen en je als hulpverlening ook kan faciliteren om de doelen die jongeren stellen waar te kunnen maken. Wat hierbij door meer dan de helft van de professionals wordt aangegeven, is dat je als hulpverlener zelf niet alles hoeft te weten en te kunnen, maar dat je als hulpverlener moet weten waar je met je vragen en/of jongere naar toe kunt om geholpen te kunnen worden.

Voorbeelden hiervan die zijn gegeven door de professionals zijn onder andere de samenwerking met het Werk Participatie en Inkomen vanuit de gemeente Amsterdam (WPI) en de Combinatie. Met het WPI is een samenwerking aangegaan om jongeren te ondersteunen om snel tot een stabiel inkomen komen. De Combinatie is een samenwerkingsverband tussen acht organisaties (Altra, Arkin, Combiwel, Don Bosco, HVO-Querido, PerMens, ROC van Amsterdam en Levvel) die werkzaam zijn in de dak- en thuisloze keten jongeren van

Amsterdam. In de Combinatie is de BIG-5 aanpak ook omarmt en het streven is dat dit kan zorgen voor doorlopende lijnen.

Daarnaast geeft de meerderheid van de professionals aan dat je als hulpverlener de toestemming vanuit je organisatie nodig hebt om soms dingen gewoon te kunnen laten gebeuren. Hierbij wordt aangegeven dat wanneer je een jongere volgt en hem of haar laat opgroeien dit met vallen en opstaan zal gaan. Hierbij wordt als voorbeeld gegeven dat het belangrijk is om dit te laten gebeuren en je als hulpverlener dus niet voor de jongere gaat uitlopen om fouten altijd maar te voorkomen. Op die manier creëer je eigenlijk alleen maar meer afstand en ontnem je de jongeren ook de kans om zelf van een situatie te leren.

'Ik denk dat het systeem ons nu soms dwingt om hard te lopen met de jongeren en je daardoor eigenlijk alleen maar meer afstand creëert tussen hulpverlener en jongeren. Ja, dat gaat ook over de mensen gecontroleerd op hun muil laten gaan en dan erbij te kunnen blijven staan om het weer samen op te gaan pakken.'

Doelgroep

De doelgroep waarvoor de BIG-5 aanpak specifiek is, wordt door alle professionals omschreven als jongeren vanaf 16 jaar die vanuit een kwetsbare situatie opgroeien. Daarbij wordt door alle professionals aangegeven dat de BIG-5 aanpak breder is en eigenlijk passend zou kunnen zijn voor iedereen. Het vertrekpunt vanuit de gedachte van de BIG-5 aanpak is dat het voor iedereen van belang is dat de vijf domeinen op orde zijn om mee te kunnen draaien in de maatschappij. De BIG-5 aanpak is nu ingericht voor jongeren vanaf 16 jaar in de specialistische jeugdhulp.

De kwetsbare situatie die wordt benoemd, wordt omschreven als een situatie waarbij jongeren versneld zelfstandig moeten worden. Sneller dan jongeren die opgroeien vanuit een

stabiele thuissituatie waarbij er voldoende vangnet aanwezig is. De jongeren die de BIG-5 aanpak ontvangen zijn jongeren die vaak het grootste gedeelte van hun leven jeugdhulp hebben ontvangen, niet meer thuis kunnen wonen en weinig vertrouwen hebben in de hulpverlening. De meerderheid van de professionals geven aan dat dit ervoor heeft gezorgd dat de bestaanszekerheid vaak in het geding is geweest en vaak nog steeds is. Uitgelegd wordt dat dit betrekking heeft op verschillende BIG-5 domeinen waar een zekere mate van stress wordt ervaren. Hierdoor kom je in een overleefmodus te staan als jongere en/of gezin. Het gevolg hiervan is dat de ontwikkeling van de jongere in het geding komt, waarbij de focus op de korte termijn ligt en beslissingen worden genomen die op de lange termijn nadelig kunnen zijn.

‘Als je het aan mij vraagt, is het een aanpak die ontwikkeld is vanuit de urgentie die er is voor die groep jongeren die vanuit jeugdhulp die overstap moet maken. Die overstap is versneld, is veel harder, is veel minder vangnet, kwetsbaarder eigenlijk dan voor jongeren die dat vanuit veilig thuis doen.’

De overleefmodus wordt door de meerderheid van de professionals benoemd als grote uitdaging binnen de doelgroep, omdat dit vaak veel onzekerheid meebrengt. Jongeren richten zich daardoor vaak op vandaag en kijken niet naar morgen. Daarbij is één van de grootste uitdagingen om de stress van het overleven te reduceren, om vervolgens na te kunnen denken over hun toekomst, geeft de meerderheid van de professionals aan. Het letterlijk van overleven naar leven gaan, wordt hierbij benoemd.

‘De afgelopen jaren is er veel regie bij jongeren weggenomen. Er is heel veel voor hen bepaald en niet met hen. Voor jongeren denk ik dat we daardoor soms ook nog wel iets goed te maken hebben of zo. Dat ze het vertrouwen weer in zichzelf krijgen om keuzes te leren maken om weer van overleven naar leven te gaan en de regie dus weer te pakken ook.’

Tegenover de uitdagingen staan de krachten van de doelgroep. Er wordt door de meerderheid van de professionals veel veerkracht gezien. Hierbij wordt verteld dat het vaak jongeren zijn die vanuit een kwetsbare situatie komen, veel tegenslagen hebben gehad, maar geleerd hebben om te overleven. Het overleven wordt hierbij zowel als een uitdaging en als een kracht benoemd. Doordat ze hebben leren overleven, maakt dat ze niet direct uit het veld geslagen zijn wanneer ze een tegenslag krijgen. Tot slot wordt door meer dan de helft van de professionals aangegeven dat deze doelgroep over veel talenten beschikt, maar deze soms verkeerd worden ingezet door de jongeren.

‘Ik heb altijd het voorbeeld van de jongeman die klanten voor taxichauffeurs ronselde, die dan op illegale wijze taxi’s rondreden. Die is de top verkoper geworden bij een energieleverancier. Omdat hij dat anders is gaan invullen, maar met dezelfde kwaliteit.’

Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat er gestart kan worden met de BIG-5 aanpak bij jongeren vanaf 16 jaar, maar dat het kwartje vaak veel later valt. De BIG-5 aanpak is daarbij een bewustwordingsproces waarbij jongeren aan de hand van hun eigen toekomstplan worden meegenomen. Dit plan moet echter dynamisch en op maat zijn, omdat het plan van vandaag anders kan zijn dan het plan van morgen. Het toekomstplan is daarin de rode draad, waarbij de doelen worden gesteld op de BIG-5 domeinen, maar de route daar naar toe verandert vaak. Hierdoor is het voor iedere jongere verschillend, wanneer ‘het kwartje valt’. Dit kan op 17,5 jarige leeftijd zijn, maar ook pas wanneer iemand 20 jaar is.

Hoe wordt de doelgroep bereikt?

Op dit moment krijgen jongeren via een hulpverlener te maken met de BIG-5 aanpak wanneer de jongere bij het programma ‘Overgang naar Volwassenheid’ in begeleiding zit of komt. De meerderheid van de professionals geven aan dat het goed zou zijn als de BIG-5

aanpak ook op andere manieren bij jongeren terecht zou kunnen komen. Het zou goed gebruikt kunnen worden in het voorliggende veld van de specialistische jeugdhulp, zoals bij buurtteams. Daarnaast wordt aangegeven dat het een onderdeel zou kunnen zijn van een lessenkakket op scholen bij vakken zoals maatschappijleer of burgerschap. Hierbij wordt wel aangegeven dat de inhoud van de BIG-5 aanpak aangepast zou moeten worden aan de setting.

Reactie van de doelgroep

De reactie van de doelgroep is over het algemeen positief, geven alle professionals aan. De meerderheid van de professionals geeft aan dat jongeren niet per se hoeven te merken dat er met de BIG-5 aanpak wordt gewerkt. Wat in de praktijk opvalt is dat jongeren soms letterlijk recht op gaan zitten en actiever worden wanneer er met de BIG-5 aanpak wordt gewerkt. De professionals denken dat dit komt, omdat dat de jongeren de regie van de hulpverlener krijgen. Daarnaast mogen zij aangeven wie er voor hen belangrijk zijn en krijgen ze het vertrouwen dat ze de juiste keuzes kunnen maken in hun toekomstplan. Volgens de professionals geven jongeren aan dat ze een gevoel van eigen regie krijgen, zich serieus genomen voelen, ondersteund voelen om zelf keuzes te maken, inzicht krijgen op hun situatie en daarbij ook een gevoel van grip op die situatie ervaren.

'Uiteindelijk krijgt ze wel het gevoel van oké, ik heb de regie, Het gaat over mijn leven, ik mag het zelf invullen zoals ik het wil. Ik mag achter die laptop zitten, of ja hè. Je mag het zelf gaan invullen. Dan merk je wel dat het meer gaat naar hun eigen stukje bewustzijn en dat het ook echt wel in hun systeem komt te zitten en ook omdat je daar het wekelijks blijft herhalen.'

Verandering

Beoogde uitkomst

De meerderheid van de professionals geeft aan dat het belangrijkste is dat een jongere eigenaarschap en regie gaat voelen over zijn eigen leven. De jongere moet merken dat zijn leven niet voor hem of haar wordt bepaald, maar dat hij of zij wat te zeggen heeft en daarbij vertrouwen in zijn eigen kunnen heeft. Hierbij wordt aangegeven door meer dan de helft van de professionals dat je wilt dat een jongere zich ervan bewust is van wat diegene allemaal nodig heeft om zelfstandig te kunnen leven. Als voorbeeld wordt gegeven dat jongeren soms op hun 18^e volledig zelfstandig willen wonen en deze mogelijkheid is er vaak niet. Hierbij is het dan belangrijk om aan te geven wat daarvoor nodig is, zoals een vast inkomen en een dagbesteding.

‘Je wil dat een jongere een soort rugzakje heeft met praktische informatie en je wil dat hij een rugzakje heeft aan zelfvertrouwen, positief zelfbeeld en gevoel van regie’

Daarnaast wordt door meer dan de helft van de professionals aangegeven dat jongeren het uiteindelijk zelf moeten kunnen doen samen met het eigen netwerk zonder hulpverlening of dat jongeren weten waar ze de hulp kunnen vinden. Alle professionals zijn het met elkaar eens dat er een vangnet aanwezig dient te zijn waar jongeren op terug kunnen vallen. De jongeren moeten leren dat ontwikkelen met vallen en opstaan zal gaan en dat zij weten wie hen kan helpen met opstaan. Op het domein ‘support’ wordt daarom door de meerderheid van de professionals aangegeven dat je er voor probeert te zorgen dat er in ieder geval één volwassen persoon is waar een jongere op kan terugvallen buiten de hulpverlening om.

‘Wij kunnen niet zorgen voor dat vangnet. Wij zijn dat vangnet niet, dus dat gaat dan ook weer over de relatie en het gaat over waar vinden jongeren dat in hun eigen netwerk?’

De meerderheid van de professionals geeft aan dat op het domein ‘wonen’ je wilt bereiken dat er een (vaste) verblijfsplek is waar een jongere tot rust kan komen. Hierbij wordt uitgelegd dat wanneer de verblijfsplek onder druk staat, er geen zekerheid is over de plek of dat de plek niet passend er veel negatieve energie en stress ontstaat. Het risico is dat wanneer de zekerheid van een verblijfsplek wegvalt, de rest van de BIG-5 domeinen instabiel wordt.

Daarnaast wil de meerderheid van de professionals op het domein ‘school en werk’ bereiken dat een jongere een dagbesteding heeft. Of dit nou werk is of een opleiding maakt in principe niet uit. Vooral van belang is dat er een plan is met perspectief. Perspectief op niet alleen het komende jaar, maar ook op wat een jongere dan uiteindelijk voor baan wil. Hierbij wordt uitgelegd dat wanneer een jongere geen dagbesteding heeft, dit op alle domeinen een negatieve invloed heeft.

‘Ik merk bij alle jongeren op het moment dat ze geen dagbesteding hebben, dan zwakt eigenlijk alles af. Dus dat besef van de hele dag thuis zitten en niks doen. En nou ja, vaak zit er dan ook wel iets van blowen of andere drugs gebruik in. Daar word je niet actief van, dus het is dan belangrijk is om iets te doen te hebben waar je energie van krijgt.’

Op het domein ‘inkomen’ geeft de meerderheid van de professionals aan dat ze willen dat jongeren stabiliteit hebben op financieel gebied. Door meer dan de helft van de professionals wordt gemerkt dat jongeren door de stress van schulden letterlijk lamgeslagen worden. Wanneer een jongere leert waar hij terecht kan met schuldproblematiek, kan dit stress reduceren. Zo wordt er ruimte gecreëerd om over de toekomst na te kunnen denken.

Op het domein ‘welzijn’ wordt er zowel gekeken naar geestelijk welbevinden als naar lichamelijk welbevinden. De meerderheid van de professionals geeft aan dat je wilt dat een jongere in balans is, of de hulp krijgt die nodig is om in balans te komen. Hierbij wordt aangegeven dat het belangrijk is dat jongeren signalen leren herkennen over wanneer zij hulp nodig hebben en vervolgens ook weten waar zij die hulp kunnen vinden.

Gedragsverandering

Hoe creëer je de mogelijkheid tot verandering (werkzame factoren)?

Om verandering te bereiken bij een jongere, dient de professional vanuit een bepaalde houding te werken, volgens de meerderheid van de professionals. Deze houding komt voort uit de BIG-5 aanpak. Uitgelegd wordt dat dit begint bij het bewust bezig zijn met de BIG-5 aanpak en erin geloven dat het werkt. Dus niet af en toe een onderdeel uit de BIG-5 aanpak erbij pakken, maar consequent vanuit de BIG-5 aanpak blijven werken. Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals gezien dat alle BIG-5 domeinen invloed op elkaar hebben. Als voorbeelden worden gegeven dat wanneer een dagbesteding wegvalt, dit invloed heeft op het welzijn, of als support wegvalt dit ervoor kan zorgen dat schulden oplopen.

‘Bewust bekwaam zijn, Je moet er zelf geloof in hebben, dus ook geloven dat het toekomstplan helpend is voor het traject van de jongeren. Je moet zelf, hoe zeg je dat? Consequent zijn. Er frequent meewerken.’

Ook wordt aangegeven door alle professionals dat om tot verandering te komen, gewerkt moet worden vanuit de houding van de presentiebenadering. Waarbij het aansluiten bij het tempo van de jongere en de verbinding aangaan vanuit de logica van de jongere als erg belangrijk worden aangegeven. Uitgelegd wordt dat je op die manier echt naast de jongere moet gaan staan. De jongere moet het gevoel krijgen dat jij als professional er bent om hem te

ondersteunen en te begeleiden. Hierbij wordt aangegeven dat je niet altijd vanuit de oplossing hoeft te werken, maar dat je als hulpverlener soms juist moet vertragen en bij de jongere moet laten waar diegene last van ervaart. Als hulpverlener bepaal jij niet wat er veranderd moet worden, maar doet de jongere dit. De rol van de hulpverlener is bespreekbaar maken met wie uit de eigen omgeving de jongere wat wil aanpakken en hoe ze dit gaan doen. Op deze manier wordt voor vooruitgang gezorgd op de BIG-5 domeinen.

‘Ja omdat wij vanuit presentie proberen om echt naast een jongere te staan, in plaats van daar boven. Dat ze vooral ook het gevoel krijgen dat het gaat om mij en het enige wat jullie hierin doen is mij supporten, mij ondersteunen, mij coachen en mij begeleiden.’

‘We zijn als hulpverlener heel snel geneigd om bepaalde dingen te willen oplossen, maar dat is niet altijd nodig. Dus wat we dan doen is juist vertragen en vanuit het vertragen kunnen juist hele mooie dingen ontstaan.’

Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat bij deze houding ook hoort dat je als hulpverlener de regie echt bij de jongere moet neerleggen. Hierbij wordt aangegeven dat de BIG-5 aanpak helpt om als hulpverlener goed aan te kunnen aansluiten bij wat een jongere belangrijk vindt. De jongere bepaalt wat hij wil aanpakken en hoe, door middel van het werken met het toekomstplan. Als hulpverlener moet je daarom continu afstemmen met de jongere over zijn toekomstplan. Uitgelegd wordt dat je als hulpverlener hierdoor leert wat voor de jongere belangrijk is en waarmee de jongere geholpen wil worden. Hierbij moet je als hulpverlener er van bewust zijn dat de jongere altijd een onderdeel is van een systeem. Je moet kijken naar hoe je het systeem als geheel kan laten functioneren en vanuit een houding werken dat je niet zonder het systeem van een jongere kan werken. Als hulpverlener ben je er om ervoor te zorgen dat de mensen uit het eigen netwerk

worden betrokken bij het opstellen van het toekomstplan. Op deze manier wordt er input aan het plan gegeven die je anders mist.

‘Op je handen zitten terwijl je wel heel actief bent. Want je bent actief met de jongere intrinsiek te motiveren en het eigen te maken. De regie bij de jongeren te laten en dat is voor heel veel hulpverleners lastig. Die willen hulp verlenen, de willen er zijn, die willen zorgen, die willen het overnemen, die willen je zien, die willen redden.’

Meer dan de helft van de professionals geeft aan dat wanneer je de regie echt bij de jongere zelf neerlegt, je als hulpverlener (soms) achterover moet leunen. De jongere moet namelijk zelf keuzes maken. De meerderheid van de professionals geeft aan dat dit betekent dat jongeren soms ook verkeerde keuze zullen maken. Belangrijk hierin is om dit soms ook te laten gebeuren. Het is de rol van de hulpverlener om de jongere vertrouwen in zijn keuzes te geven. Het is onmogelijk om een jongere van verkeerde keuzes en fouten te behoeden. Tevens ontnem je een jongere het leerproces om van zijn fouten te kunnen leren. Wat nodig is om naast de jongere te blijven staan wanneer diegene valt, om vervolgens de jongere weer overeind te helpen.

‘Ik heb ook wel eens het gevoel dat ik denk ik doe het wel even, of dat ik iets wil overnemen. Maar daarmee ontnem je dus ook een leerproces van de jongere. Dit helpt mij ook altijd wel voor ogen te houden van wie is het? En daarin ook de jongere het vertrouwen te geven dat zij in staat zijn om dat heel goed zelf te kunnen’

De meerderheid van de professionals geeft daarnaast aan dat je samen met een jongere bezig bent met het uitpluizen van ‘wat er aan de hand is’. Als hulpverlener moet je jezelf daarin laten informeren door de jongere, zodat je weet waar bepaalde gedachtes, overwegingen en gedragingen vandaan komen. Uitgelegd wordt dat het belangrijk is om de vraag te stellen of de jongere op deze manier wil functioneren en of diegene dat zou willen

veranderen. Als hulpverlener ben je op deze manier bezig met erachter komen waarom een jongere doet zoals hij doet en wat diegene daar wel en niet in wil, geeft de meerderheid van de professionals aan.

Elke jongere heeft hierin andere behoeftes. Het is dus belangrijk om in gesprek te gaan over waar een jongere gelukkig van wordt, geeft meer dan de helft van de professionals aan. Het helpt hierbij om samen met de jongere iets te gaan ondernemen. Aangegeven wordt dat dit ook bijdraagt aan een positieve (hulp) ervaring. Hierbij wordt uitgelegd dat dit ervoor zorgt dat jongeren zich ondersteund voelen, stress verlaagt en ze weer naar de toekomst durven te kijken. Hiervoor kunnen onder andere trainingen die speciaal zijn ontwikkeld voor de BIG-5 aanpak ingezet worden, geeft de meerderheid van de professionals aan (meer informatie over training bij Tools en hulpmiddelen).

Gelijkwaardigheid in de relatie tussen de jongere en hulpverlener die wordt gecreëerd tijdens het werken met de BIG-5 aanpak, wordt ook aangedragen als werkzame factor door de meerderheid van de professionals. Hiermee wordt onder andere bedoeld dat er niet alleen voorwaarde zijn vanuit de hulpverlening tijdens een hulpverleningstraject. De jongere mag namelijk zelf ook zijn voorwaarden stellen over hoe de samenwerking eruit moet komen te zien. Bij een start van een traject moet daarin van beide kanten commitment zijn. Hierbij wordt door de professionals aangegeven dat dit betekent dat je dus echt aan het werkt bent vanuit gezamenlijkheid en gelijkwaardigheid in een traject. Hierbij wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat de jongere ook hierin de leiding moet krijgen vanuit de hulpverlener.

‘Als je wil dat een jongere aan de bal is, dan moet je zorgen dat hij het met zijn eigen team kan organiseren en dan ben je één speler in dat hele team. Je bepaalt niet de opstelling.’

De BIG-5 aanpak helpt daarnaast ook om de stappen die jongeren moeten doorlopen op weg naar zelfstandigheid visueel en overzichtelijk te maken, geeft de meerderheid van de professionals aan. Het toekomstplan wordt hierbij als ondersteunend genoemd. Daarnaast wordt vanuit de BIG-5 aanpak duidelijk wat een jongere wel en niet aan kan op de vijf domeinen. Als voorbeeld wordt benoemd dat wanneer het een jongere meerdere keren niet lukt om een baantje vast te houden, diegene waarschijnlijk wordt overvraagd en moet er dus gekeken worden naar wat wel haalbaar is.

'Ik denk ook door het behapbaar te maken, dus heel erg weer de regie bij de jongeren te laten. Dus als er afspraken gemaakt zijn of die heeft dingen ingevuld, heel erg doorvragen op meer dat een stuk van het plan van uitvoering van oké, hoe ga je daar komen en wat is daarvoor nodig? - Dus toen hebben we heel erg gekeken, oké, wat heb jij dan nodig? Wie mag jou daarbij helpen? We hebben eigenlijk die stap naar school in 5 kleine stapjes gemaakt en daarin gewoon gekeken. Oké, wie doet dat dan? Hoe kom je daar? Nou ja dus heel concreet maken en dat het dus van de jongere zelf is.'

Binnen het domein 'support' ben je heel expliciet bezig met het in kaart brengen van het eigen netwerk geven alle professionals aan. Dit is niks nieuws wordt hierbij aangegeven, maar de uitdaging is om het netwerk ook daadwerkelijk als support te betrekken in het hulpverlenersproces. Binnen de BIG-5 aanpak wordt dit gedaan met de JIM-aanpak. Deze aanpak helpt de hulpverleners om een vertrouwenspersoon van de jongere een belangrijke rol te geven in het hulpverlenerstraject. Hierbij wordt uitgelegd dat je jezelf als hulpverlener ervan bewust moet zijn dat het netwerk van een jongere een veel belangrijkere rol speelt dan welke hulpverlener dan ook. Daarnaast wordt door deze professionals ervaren dat wanneer je met de JIM-aanpak werkt, de JIM zo veel meer inzichten geeft over de jongere en dat er

tussen de JIM en de jongere al vertrouwen is. Op deze manier kan je vaak al direct aan de slag.

‘Als er een Jim is of informeel netwerk is die vooral actief erbij betrekken. Want dat zijn ook degene die na Levvel met deze jongeren verder gaan. Plus die kennen de jongeren veel beter en vaak anders dan wij.’

Wanneer je als hulpverlener met de JIM-aanpak werk, moet je je anders gaan verhouden in de relatie met de jongere. Aangegeven wordt dat je als hulpverlener namelijk een passant in het verhaal van een jongere bent en je op een gegeven moment uit beeld verdwijnt. Je moet jezelf als hulpverlener dus niet te belangrijk maken. Hierbij wordt aangegeven dat je jezelf eigenlijk zou moeten afvragen of een jongere wel door jou geholpen wil worden. Een JIM kiest de jongere dus zelf en daarom is het binnen de BIG-5 aanpak de bedoeling om de JIM zo snel mogelijk aan tafel te krijgen en diegene direct te betrekken bij het opstellen van het toekomstplan van de jongere.

‘Want eigenlijk is het mogen. Het is hun eigen plan, dus eigenlijk ben je een soort te gast in die fase van hun leven. En mag jij dat dan zijn? Als je het hebt over de professional.’

Naast dat er op het domein ‘support’ gewerkt wordt aan het versterken van het informele netwerk, ben je als hulpverlener ook bezig om de formele ondersteuning om de jongere heen zo goed mogelijk te regelen. De meerderheid van de professionals geeft aan dat je hierin vooral bezig bent om ervoor te zorgen dat de jongere weet, met welke vragen hij waar terecht kan. Hierin kijk je samen met de jongere en zijn netwerk wat voor hem passend is, wanneer hij om hulp moet/kan vragen en waar hij dan terecht kan.

Op het domein ‘wonen’ ligt de focus op zekerheid bieden en perspectief helder krijgen over een stabiele woonplek, geeft de meerderheid van de professionals aan. Gestart moet

worden bij het mogen dromen over waar een jongere uiteindelijk wil wonen. Verteld wordt dat het je rol als hulpverlener is om samen met de jongere de opties in kaart te brengen over wat er mogelijk is. Wat hierin mogelijke tussenstappen zijn, naar wat een jongere uiteindelijk wil bereiken.

'En dat ze daar ook wel over mogen dromen en dat ze ook wel vanuit een droom ook zeggen van ja, dit zou ik willen bereiken vanuit wonen. - En dan heb je ook nog het verschil tussen huis en thuis. Dat je vooral ook gaat onderzoeken met een jongere, hoe zie je dat voor je? Wat is daarvoor nodig? Wat kan je zelf? Wat kunnen anderen daarin betekenen kijkend naar support vanuit eigen netwerk of ik vanuit het traject begeleiding?'

Voor het domein 'school en werk' geeft de meerderheid van de professionals aan dat je enerzijds praktisch bezig bent om te ondersteunen in het vinden van een opleiding en/of een baan. Anderzijds ben je samen met de jongere en zijn netwerk aan de hand van het toekomstplan aan het onderzoeken wat iemand uiteindelijk wil bereiken. De vragen die hierbij gesteld worden vanuit het werken met de BIG-5 aanpak zijn: Wat wil je bereiken? Hoe gaan we dat aanpakken? Wie kan je daarbij ondersteunen? Als professional sluit je hierop aan bij de jongere en zijn netwerk.

Op het domein van 'inkomen' is het vooral praktische ondersteuning en het financieel opvoeden, geeft de meerderheid van de professionals aan. De rol als hulpverlener wordt omschreven als het samen met de jongere in kaart brengen hoeveel diegene verdient, hoe diegene zijn geld uitgeeft en of dit in goede balans is. Daarnaast hebben veel jongeren schulden, vertellen alle professionals. Als hulpverlener ondersteun je bij het maken van betalingsregelingen en leg je de routes binnen de schuldhulpverlening uit. Hierbij wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat het belangrijk is dat je kunt faciliteren wat een jongere nodig heeft.

Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat het belangrijk is om snel hulp te kunnen bieden. Vooral op de domeinen ‘school en werk’ en ‘inkomen’ is dit belangrijk. Hierbij wordt aangegeven dat het van belang is om bij een jongere zelf te laten of diegene zelf problemen ervaart op eerder genoemde domeinen. Op die manier kom je er achter of een jongere het herkent, maar ook vooral of diegene het wil veranderen. Wanneer dit het geval is moet je ze snel kunnen helpen. Meer dan de helft van de professionals geeft aan dat de samenwerking in de systeemwereld (hulpverleningswereld) er dan moet zijn om bijvoorbeeld snel naar een jobcoach te kunnen om een baan te vinden, snel een uitkering te krijgen of toch een school/opleiding te vinden die meer dan één keer per jaar een instroom moment heeft. Dit zorgt voor minder frustratie en onwil bij de jongeren. De problemen worden dan niet alleen slechts benoemd, maar worden ook daadwerkelijk opgelost.

Op het gebied van geestelijke gezondheid is het belangrijk om een goede samenwerking te hebben met de GGZ kant, geeft de meerderheid van de professionals aan. Enerzijds voor overleg of een snelle aanmelding, anderzijds wanneer er al een behandelaar betrokken is de samenwerking op te zoeken. Zo wordt er door een professional als voorbeeld aangegeven dat het erg goed werkt als je kan sparren met een behandelaar over hoe je een jongere het beste kan bejegenen.

Specifieke competenties hulpverlener

Door alle professionals wordt aangegeven dat je als hulpverlener vanuit de presentie benadering moet kunnen werken. Ook moet je veel geduld hebben als professional geeft de meerderheid van de professionals aan. Je moet hierbij de tijd nemen en het lijden van jongeren kunnen verdragen. Daarnaast moet je als hulpverlener die met de BIG-5 aanpak werkt flexibel zijn, geeft meer dan de helft van de professionals aan. Het plan van een jongere kan namelijk van het ene op het andere moment veranderen. Hierin kan het voorkomen dat je

terug naar de tekentafel moet en dat andere BIG-5 domeinen ineens op de voorgrond staan. Je moet hierbij als hulpverlener ‘op je handen kunnen zitten’, de regie bij de jongeren laten en op het eigen kunnen van de jongeren vertrouwen als hulpverlener. Hierbij hoort ook de competentie dat je als hulpverlener het netwerk van een jongere moet durven en kunnen betrekken in de hulpverlening, geeft de meerderheid van de professionals aan.

‘Ik denk dat je grootste competentie moet zijn om te vertrouwen, de jongeren vertrouwen in hun kunnen.’

‘Durf jij jezelf dus niet heel belangrijk te maken, maar durf jij die JIM heel belangrijk te maken als begeleider?’

Tools en hulpmiddelen

Toekomstplan

Alle professionals geven aan dat er met het toekomstplan wordt gewerkt. Door de meerderheid wordt aangegeven dat door middel van het toekomst plan de jongeren in eerste instantie mogen dromen en vanuit daar de vertaalslag maken. Het toekomstplan wordt door de meerderheid van de professionals uitgelegd als het plan van de jongere. Het plan bestaat uit twee delen. Deel één is de ‘holy rotonde’, een praatplaat waar de vijf domeinen van de BIG-5 op staan. De jongere mag zelf bepalen of er gebruik wordt gemaakt van de ‘holy rotonde’ of dat hij het op een andere manier wil doen. Door de meerderheid van de professionals wordt aangegeven dat het belangrijkste is dat er wordt stil gestaan bij dat een jongere durft te dromen over wat hij of zij wil en dat je als professional de BIG-5 domeinen hierin mee neemt. De vragen die daarbij gesteld worden zijn: Wat wil je bereiken? Wie kan je daarbij helpen en wat heb je hierbij nodig? Daarnaast is het de bedoeling dat tijdens deel één al wordt gekeken

wie de jongere wil betrekken bij het opstellen van zijn toekomstplan, wordt door de helft van de professionals aangegeven.

‘Dat is een tweeledig plan. En wat ik net benoem, waarbij de jongeren aangeeft wat hij of zij eigenlijk precies wil met zijn leven en wie hij daarbij wil betrekken om dat te gaan realiseren. En hoe die stappen er dan uit moeten zien en waarbij wij als professional kritisch meekijken, los van dat we ondersteunend zijn over wat dan realistisch is en wat een realistisch tijdsplan is.’

Deel twee is het plan van uitvoering. In dit deel moet de vertaalslag worden gemaakt van de dromen uit deel één, naar de stappen die gezet moeten worden om daar te gaan komen, wordt aangegeven door de meerderheid van de professionals. Dit gebeurt samen met de jongere, zijn JIM en/of ander netwerk en de professional. De taak van de professional wordt hierin beschreven als kritisch meekijken en eerlijk zijn over wat er wel en niet mogelijk is binnen de hulpverlening.

KR18 – Osso en Doekoe – Work in Progress

De meerderheid van de professionals geeft aan dat er gebruik kan worden gemaakt van trainingen voor jongeren. Trainingen die gericht zijn op bewustwording, activatie en versterken van support rondom het 18 jaar worden. In totaal zijn er drie training. ‘KR18’, ‘Osso en Doekoe’ en ‘Work in Progress’. De training KR18 wordt door een professional uitgelegd als een training waarbij alle vijf de domeinen van de BIG-5 aanpak worden behandeld. De vragen die bij de training KR18 centraal staan zijn: wie ben ik, wat kan ik en wat wil ik? De training Osso en Doekoe is gericht op wat er allemaal komt kijken bij een woning, wat voor vaste lasten er bestaan en hoe je financieel kan rondkomen, geeft een professional aan. Work in Progress is een training die gericht is op school en werk. Hierbij ligt de focus op wat je drijfveren zijn en wat voor dagbesteding daarbij hoort. Daarnaast

worden ook hier weer de vragen gesteld: wie ben ik, wat kan ik en wat wil ik? Alle drie de trainingen zijn groepstrainingen, waarbij jongeren met elkaar in gesprek gaan over de thema's. Aangegeven wordt dat hier heel bewust voor gekozen is, zodat er sprake is van uitwisseling tussen jongeren. Zij bevragen elkaar en zeten elkaar aan het denken. Tot slot wordt er ook door deze professionals aangegeven dat het bij alle trainingen draait om de vertaalslag vanuit de oefeningen naar de eigen situatie van de jongere.

Plinkr

Door minder dan de helft van de professionals wordt 'Plinkr' als hulpmiddel aangegeven. Hierbij wordt verteld dat Plinkr een financieel platform is waarbij jongeren het overzicht op hun financiën kunnen houden op de computer of via een app. Het is meer dan alleen een budgetplan. Het helpt inzicht te krijgen in je financiële situatie. Zo kan er bijvoorbeeld reminders toegevoegd worden voor wanneer abonnementen aflopen. Daarnaast wordt door één professional aangegeven dat een jongere zelf de regie heeft over wie er mee mag kijken in de app. Dit kan dan bijvoorbeeld een hulpverlener zijn, maar ook een familielid.

Overig

Er worden daarnaast nog een aantal andere tools/hulpmiddelen benoemd tijdens de interviews. Eén professional benoemt de app Kwikstart en de Checklist 18+ van de rijksoverheid als hulpmiddel voor informatie voor jongere over de overgang van 17 naar 18 jaar. Een andere professional benoemt de woonwaaier die gemaakt is vanuit de gemeente Amsterdam. Tot slot worden maatjesprojecten als hulpmiddel benoemd om support te versterken

Invloed van de BIG-5 aanpak op de veranderingen van de jongeren

De meerderheid van de professionals geeft aan dat de invloed van de BIG-5 aanpak bij de start direct zichtbaar wordt. Jongeren moeten het gevoel krijgen dat ze weer mogen dromen. Dat ze zien dat inzet loont, dat er daadwerkelijk verandering komt en dat je kansen krijgt. De BIG-5 aanpak wordt daarnaast gezien als een rode draad voor zowel de hulpverlener als de jongere die je kan volgen in de weg naar de veranderingen toe. Voor jongeren helpt het vooral in het bewustwordingsproces over wat ze op orde moeten hebben, geeft de meerderheid van de professionals aan. De daadwerkelijke cruciale verandering in gedrag of besef wordt omschreven als een ‘eureka moment’. Meer dan de helft van de professionals geeft aan dat jongeren een bepaalde mate van ontwikkelingen moeten hebben doorgemaakt die ook past bij deze leeftijd. Alle professionals geven aan dat zij wel degelijk verwachten dat de BIG-5 aanpak hier een invloed op heeft, maar dat dit wel lastig te scoren is. Op het domein ‘support’ wordt wel gezien dat dat de BIG-5 aanpak een grote invloed kan hebben. Hierbij wordt opgemerkt dat als dit domein goed op orde is, het van grote waarde is voor de andere domeinen.

‘Wat ik in mijn trajecten wel heb gezien, is dat ik me veel bewuster ben geworden van het informeel netwerk van die JIM. Eén duurzaam persoon en als je daar naartoe kan werken, alleen al daar naartoe kan werken. Dan denk ik dat je invloed heel groot is geweest omdat die persoon ook eventueel dus verder kan werken nog met die andere 4 domeinen.’

Externe invloeden

Door de minderheid van de professionals wordt aangegeven dat een tekort aan passende vervolgplekken effect heeft op de ontwikkeling bij jongeren. Daarnaast zijn er in de jeugdhulp financiële tekorten waardoor jongeren vaak sneller moeten uit- of doorstromen dan men zou willen, omdat ze vaak nog wel gebaat zijn met jeugdhulp. Tevens wordt door de

minderheid aangegeven dat externe partijen vaak de keuzes maken over een vervolgtraject na de jeugdzorg. Hierbij worden de jongere, netwerk en de hulpverlener die al jaren naast de jongeren staat vaak te weinig betrokken. Daarnaast wordt het toekomstplan van de jongere hierin niet of nauwelijks meegenomen door een organisatie waar de jongere zijn vervolg hulp krijgt, geeft de minderheid van de professionals aan.

Tot slot wordt door de minderheid van de professionals aangegeven dat de Corona pandemie invloed heeft op de ontwikkeling van jongere. Er wordt gemerkt dat er weinig banen zijn en dat jongeren het lastig vinden om hun opleidingen vast te houden. Daarnaast heeft de pandemie ervoor gezorgd dat sommige jongeren achteruit zijn gegaan op het domein ‘support’. Jongeren voelen zich vaker eenzaam, wat ook weer effect heeft op het domein ‘welzijn’.

Directe voordelen

Alle professionals geven aan dat jongeren direct zouden moeten merken dat zij de regie hebben over hun traject. Zij bepalen wat hun dromen zijn. Om vervolgens een plan te maken over waar ze aan willen werken en met wie ze dit willen doen. Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat de BIG-5 aanpak jongeren helpt om snel inzicht en overzicht te krijgen met behulp van het toekomstplan. Hierbij wordt aangegeven dat de BIG-5 aanpak helpt om alles wat bij zelfstandig worden komt kijken behapbaar te maken. Tevens wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat het vaak snel lukt om stress over de financiële situatie te reduceren. Wanneer er bijvoorbeeld sprake is van schulden, kan er relatief snel geschakeld worden met praktische interventies waardoor er overzicht komt.

‘Nou dat je als jongere merkt dat je als een gelijkwaardig partner eigenlijk aan tafel zit. Dat je mee beslist over hoe jij de zorg rondom jou eruit wil laten zien.’

‘Dus je gaat inderdaad kijken van waar zit die stress nu en daar ga je als eerste mee aan de slag. Dus eerst die stress reduceren, want anders komen ze ook nooit tot de rest van die BIG-

5. En die heb je heel snel inzichtelijk, omdat je meestal vraagt waar zou je mee willen beginnen?’

Lange termijn voordelen

Wat door alle professionals als belangrijke verandering op de lange termijn wordt gezien, is dat jongeren een besef hebben van hoe ze een zelfstandig en zelfredzaam leven kunnen leiden. Dat zij daarbij zelf kunnen bepalen hoe hun leven vorm te geven. Voorbeelden die hier worden benoemd zijn het besef dat je een inkomen nodig hebt, dat het belangrijk is om te sparen, dat je een dagbesteding nodig hebt, hoe je een woning onderhoudt en hoe je contact met burens onderhoudt. Bij het besef hebben hoort een gevoel van zelfvertrouwen waarbij een jongere weet hoe hij of zij voor zichzelf moet zorgen wordt aangegeven door de meerderheid van de professionals.

Daarnaast wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat jongeren de BIG-5 domeinen in de basis stabiel hebben en daarbij weten wanneer ze om hulp moeten vragen. Stabiel wordt hierbij niet gezien als dat alles perfect gaat, maar dat een jongere kan meedraaien in de maatschappij zoals hij of zij dat wil. Hierbij wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat een jongere heeft geleerd dat er fouten gemaakt mogen worden, maar dat je daarna om hulp kan en mag vragen om ervoor te zorgen dat er weer balans komt op de BIG-5 domeinen.

‘Toegerust voelt om zaken zelf op te pakken. Dat je de routes kent of desnoods al is het maar voor sommige jongeren dat je weet wanneer je aan de bel moet trekken. Dus dat op die lange termijn die zo enorm belangrijke basis is geregeld. En voor de één is dat gewoon alles op

orde hebben en voor de ander is dat weten wanneer het niet goed met je gaat en wanneer je aan de bel moet trekken.'

Tot slot wordt door de meerderheid van de professionals aangegeven dat er op de lange termijn sprake is van meer duurzaamheid in de positieve veranderingen die een jongere heeft doorgemaakt. Duurzaamheid in de zin van dat jongere een steunend informeel netwerk hebben, zij weten bij wie ze waarvoor terecht kunnen en dat dit niet standaard bij de hulpverlening hoeft te zijn. Hierdoor wordt aangegeven dat de stabiliteit van de BIG-5 domeinen niet meer afhangt van de hulpverlening en dat waar mogelijk de hulpverlening overbodig is gemaakt.

'Wij zijn zelf altijd maar gewoon passanten in het verhaal. Wij verdwijnen op een gegeven moment uit beeld. En dat we zelf onszelf steeds minder belangrijk hoeven te maken, kunnen maken, omdat andere mensen vanuit eigen netwerk ook steeds meer die rol kunnen gaan nemen en dat je dan ook investeert in duurzame relaties.'

Maatschappelijke effecten

Door alle professionals wordt aangegeven dat op de lange termijn één van de beoogde uitkomsten voor de maatschappij zal zijn dat jongeren minder een beroep zullen hoeven te doen op (volwassen) hulpverlening. Hierbij wordt door de meerderheid benoemd dat jongeren minder gebruik zullen maken van de maatschappelijke opvang/dak- en thuisloze keten. Daarnaast benoemt minder dan de helft van de professionals dat er minder intensieve/specialistische ambulante vervolghulp zal zijn. Ook zullen jongeren minder een beroep hoeven te doen op een uitkering geeft een minderheid aan. Hierbij wordt aangegeven dat de hulp op de lange termijn goedkoper zal worden.

Overige resultaten

Als uitdaging binnen de doelgroep wordt aangegeven door de minderheid van de professionals dat veel jongeren moeite hebben om mensen te vertrouwen. Het gevolg hiervan is dat zij moeite hebben met het aannemen van hulp. Hierbij wordt ook de verhouding in draagkracht en draaglast gezien als een uitdaging door minder dan de helft van de professionals. Bij veel jongeren wordt gezien dat dit niet in balans is. Hierbij wordt uitgelegd dat jongeren vaak het gevoel hebben er alleen voor te staan en ze niet weten waar of bij wie ze terecht kunnen voor hulp. Hierbij wordt ook opgemerkt dat jongeren vaak niet om hulp willen vragen en het alleen willen doen, omdat zij in het verleden vaak teleurgesteld zijn

Daarnaast wordt er door de minderheid van de professionals twee uitdagingen benoemd waar jongeren zelf geen invloed op hebben. De eerste uitdaging is de verwachting vanuit de maatschappij. Jongeren worden namelijk op hun 18de als volwassenen gezien. Aangegeven wordt dat jongeren vanuit de jeugdhulp daardoor versneld moeten doorgroeien naar zelfstandigheid. Ze worden hierbij dan soms gedwongen om belangrijke keuzes te maken over bijvoorbeeld een woonplek/woonvorm op relatief jonge leeftijd. Deze druk in combinatie met een verleden in de jeugdhulp waarbij jongeren vaak weinig tot geen gevoel van regie hebben gehad, maakt dit erg moeilijk voor hen. Een andere uitdaging die aangegeven wordt door minder dan de helft van de professionals zijn de lange wachttijden in de jeugdzorg. Hierin worden de wachttijden voor huisvesting en voor de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) expliciet benoemt.

'Dus een grote uitdaging voor deze groep jongeren is versneld zelfstandig worden vanuit kwetsbaardere omstandigheden. Een afwezig vangnet en netwerk, vaak een deuk in vertrouwen, zelfvertrouwen, vertrouwen in anderen, vertrouwen in de wereld om je heen, vertrouwen de hulpverlening. En dus ook dingen voor elkaar kunnen krijgen, Omdat de

ruimte en de rust er niet is om je te richten op je eigen ontwikkeling omdat je in de overleefstand zit.'

Een werkzame factor die nog wordt aangegeven door minder dan de helft van de professionals is kleine en grote successen vieren. De professionals geven aan dat het belangrijk is om een jongere laten zien waar diegene vandaan gekomen is en waar die nu staat. Echt laten zien dat er ontwikkelingen is en dat inzet loont. Hierbij helpt het om dan ook echt het plan erbij pakken, om te evalueren en te kijken naar hoe was de situatie toen, waarom hebben we dat toen besloten en kijk waar je nu staat. Hierbij is het belangrijk om te bevragen wie wat heeft gedaan om het succes te bereiken.

'Nou, als een jongere ziet van he dat is gelukt, nou mooi vinkje erachter. Dat betekent wel dat die jonge jongeren ook weer ziet en hoort van het is me gelukt, weer een succeservaring. Dus dan komen ze ook weer in hun kracht te staan. En bepaalde dingen die lukken dan ook niet. Hoe komt het dan dat het niet gelukt is? Wat heb je daar zelf aan gedaan? Die heeft daarbij geholpen, maar zouden we daar nog wat aan kunnen doen? En dan weer de blik op vooruit.'

Door één professional wordt nog specifiek aangegeven dat er binnen de BIG-5 aanpak meer gefocust kan worden op wat je qua fysieke activiteiten kunt doen voor het domein 'welzijn'. Wanneer jongeren veel aan hun hoofd hebben, zorg je namelijk door bijvoorbeeld even te bewegen of te sporten dat ze zich beter voelen. Door deze professional wordt aangegeven dat je als hulpverlener je hier al iets in kan betekenen door met een jongere te gaan wandelen of naar een sportschool te gaan. Daarnaast zorgt sporten of dagelijks naar buiten gaan om te gaan wandelen ook voor een bepaalde structuur in een dag die jongeren soms missen. Ook wordt aangegeven dat dit helpt in het opbouwen van een relatie met een jongere. Je gaat namelijk iets leuks doen samen in plaats van alleen maar praktische zaken oppakken. Het gewoon een rondje lopen met een jongere of iets doen zoals het uitzoeken van

de juiste sportkleding zorgt ervoor dat een jongere het gevoel krijgt dat je echt wil helpen en er voor diegene bent.

'Als je veel in je hoofd hebt ga even bewegen, want dan voel je daarna sowieso beter. Heel veel jongeren zorgen gewoon, ja niet heel goed voor zichzelf. Drinken bijvoorbeeld veel energydrank, gaan veel naar de snackbar, bewegen niet of nauwelijks, zitten de hele dag te gamen. Ik vind het dus wel belangrijk dat daar iets van structuur in komt.'

Tot slot wordt door de minderheid van de professionals nog een mogelijk effect voor de maatschappij aangegeven. Dit effect is dat de problematiek mogelijk minder van generatie op generatie zal overgaan. De BIG-5 aanpak kan dit helpen te doorbreken en kan zorgen voor een bepaald besef bij de jongeren dat het ook anders kan. Als voorbeeld wordt gegeven dat jongeren het soms normaal vinden dat ze op hun 18de verjaardag een uitkering aan vragen. Daarnaast kan het zo zijn dat wanneer jongeren geen stabiliteit ervaren, dit voor stress zorgt. Wanneer deze stress wordt meegenomen naar hun volwassen leven kan dit bijvoorbeeld invloed hebben op hun toekomstige ouderschap. Het gevolg hiervan kan zijn dat de volgende generatie ook opgroeit vanuit een kwetsbare situatie en hulp nodig zal hebben.

'Het is natuurlijk ook zo met die BIG-5 dat je soms dingen wil doorbreken, bijvoorbeeld een meisje die ik in begeleiding had van 17 jaar en 8, 9 maanden. Die zei: „Ga je voor mij even een uitkering aanvragen, want ik word over 3 maanden 18.” Zei ik: „Wat maakt dan dat je vraagt om een uitkering?” „Ja, dat is toch normaal”, zei ze toen. Voor haar was dat normaal, want heel haar familie had een uitkering. Iedereen die zij kende had een uitkering, dus voor haar was werken niet normaal, dat kende zij niet. Ze wist wel dat mensen werkten, maar zij dacht: ik heb gewoon recht op een uitkering, dus waarom zou ik werken?’

Discussie

Het doel van huidig onderzoek was om tot een programmatheorie van de BIG-5 aanpak te komen. Dit onderzoek heeft zich gefocust op het perspectief van professionals die minimaal 2 jaar met de BIG-5 aanpak hebben gewerkt en/of betrokken zijn geweest met het ontwikkelen van de aanpak. Vanuit dit perspectief is vanuit vijf hoofdthema's de programmatheorie beschreven.

De BIG-5 aanpak wordt door de professionals gezien als een integrale aanpak. Er dient vanuit een houding gewerkt te worden waarbij de hulpverlener de regie bij de jongere neerlegt over wat zij met wie willen bereiken en hoe zij dit willen aanpakken. Hierbij wordt aangegeven dat de houding voortkomt uit een bepaald vakmanschap. Vanuit vakmanschap werk je vanuit de relatie (presentie gericht), betrek je het netwerk (middels de JIM-aanpak) en werk je toekomstgericht (aan de hand van een toekomstplan). Daarbij ben je als professionals integraal aan het werk in de systeemwereld (hulpverleningsorganisaties, gecertificeerde instellingen en gemeente-/overheid instanties). Professionals die werken met de BIG-5 zijn gericht op ondersteuning en begeleiding van een jongere in zijn overgang naar volwassenheid en zelfstandigheid en op het verkrijgen van een stabiele basis op de BIG-5 domeinen. Om als hulpverlener met de BIG-5 aanpak te kunnen werken moet je over basiskennis en de juiste houding beschikken, geven alle professionals aan. Hiervoor zijn er verschillende trainingen/workshops beschikbaar. Daarnaast is het van belang dat er een goede samenwerking is in de systeemwereld die zich rondom de jongere bevindt. Zodat een jongere daadwerkelijk ondersteund kan worden om zijn doelen te bereiken. Daarnaast is er door de professionals aangegeven dat je ook de tijd en ruimte moet krijgen vanuit een organisatie om een jongere te kunnen volgen in zijn proces. Dit gaat namelijk met vallen en opstaan.

De BIG-5 aanpak is er voor jongeren vanaf 16 jaar die vanuit een kwetsbare situatie opgroeien. Daarbij geven professionals aan dat er dan niet direct grote veranderingen zullen zijn, maar dat de BIG-5 aanpak bijdraagt aan het bewustwordingsproces van wat een jongere op orde moet hebben en wil bereiken in de overgang naar volwassenheid. Binnen de doelgroep wordt er door de professionals aangegeven dat de doelgroep moeite heeft met mensen te vertrouwen, er een disbalans is tussen draagkracht en draaglast en er vaak sprake is van een kwetsbaar vangnet. Daar tegenover staan een aantal krachten die worden omschreven door de professionals. De doelgroep bezit over veel doorzettingsvermogen, er sprake is van veerkracht en er zijn veel talenten aanwezig. Jongeren moeten vaak nog wel leren deze talenten op een manier in te zetten, zodat het hen helpt in de ontwikkeling naar zelfstandigheid.

De reactie op de BIG-5 aanpak vanuit de doelgroep is over het algemeen positief. Vooral van belang is dat jongere merken dat zij de regie hebben over het traject. Aangegeven wordt dat een jongere soms letterlijk rechtop gaan zitten en actiever worden. Daarnaast geven de jongeren terug aan de professionals dat zij zich serieus genomen voelen, ondersteund voelen, inzicht krijgen over- en grip voelen op hun eigen situatie

Het voordeel van het werken met de BIG-5 aanpak op de korte termijn is dat jongeren eigenaarschap en regie gaan voelen over hun eigen leven en dat stress wordt gereduceerd. Op de lange termijn is het voordeel dat jongeren leren wat zij nodig hebben om een zelfstandig leven te kunnen leiden. Hierbij wordt aangegeven dat jongeren niet alles zelf hoeven te kunnen en hun zaken perfect op orde zullen zijn. Het streven is dat een jongere voor zichzelf weet wat goed genoeg is en weet wanneer hij of zij, bij wie om hulp kan vragen.

Hierbij is er op elk domein een beoogde uitkomst, geven de professionals aan. Op het domein 'support' wordt er gewerkt aan dat er in ieder geval één volwassen persoon is waarbij

een jongere op kan terugvallen. Op het domein ‘wonen’ is het van belang dat er een vaste verblijfsplek is waar een jongere tot rust kan komen. Voor het domein ‘school en werk’ geldt dat er gewerkt wordt aan een vaste dagbesteding met een plan voor vervolgstappen op het gebied van opleiding en/of werk. Op het domein ‘inkomen’ is het belangrijkste dat er financiële stabiliteit is. Tot slot wordt op het domein ‘welzijn’ getracht om zowel geestelijk als lichamelijk in balans te zijn en/of dat de hulp aanwezig is om aan deze balans te werken.

Om tot deze beoogde uitkomsten te komen worden door de professionals verschillende punten aangegeven als werkzame factoren. Wat door alle professionals meerdere keren wordt aangegeven is dat jongeren middels de BIG-5 aanpak de eigen regie krijgen. Een belangrijk middel hierin is het toekomstplan wat uit 2 delen bestaat. Waarbij deel 1 volledig door de jongeren en zijn netwerk wordt bepaald en deel 2 hier een vertaalslag van moet zijn in de vorm van een plan van uitvoering. Daarbij moet je middels de presentie benadering vanuit de verbinding te werk gaan. Daarnaast is door de professionals aangegeven dat je als hulpverlener vertrouwen moet hebben dat een jongere de juiste keuzes kan maken voor zichzelf.

De benoemde werkzame factoren sluiten goed aan op de zelfdeterminatie theorie (Ryan & Deci, 2000). Binnen deze theorie wordt er gesteld dat er drie universele basisbehoeften zijn die doorgaans het welzijn van mensen bevorderen: competentie, autonomie en verbondenheid. De behoefte voor autonomie refereert aan de vrijheid om zelf keuzes te kunnen maken en verantwoordelijkheid voelen over je eigen gedrag (Ryan & Deci, 2000). De behoefte aan competentie verwijst naar het gevoel hebben van controle en dat er een bepaalde beheersing is over de eigen situatie, sociale omgeving en resultaten (Deci & Ryan, 2002; Ryan & Deci, 2001). Tot slot refereert de behoefte aan verbondenheid dat je als individu de behoefte hebt aan een veilig gevoel van verbondenheid met anderen in zijn of haar

sociale omgeving (Deci & Ryan, 2002; Ryan & Deci, 2001). Als deze basisbehoeftes zijn vervuld, verhoogt dit de intrinsieke motivatie voor verandering (Philippe & Vallerand, 2008; Ryan & Deci, 2000). De BIG-5 aanpak lijkt op basis van de resultaten een positieve bijdrage te leveren voor jongeren om te voldoen aan de drie basisbehoeften. Ten eerste wordt er gewerkt aan autonomie door jongeren eigen regie te geven. De professionals geven namelijk aan dat jongeren zelf de keuzes mogen maken over hoe hun toekomstplan eruit komt te zien. Waarbij jongeren zelf aangeven hoe dit aan te pakken en van wie zij daarbij hulp willen krijgen. Ten tweede wordt er gewerkt aan competentie doordat vanuit de hulpverlening het vertrouwen wordt gegeven dat jongeren de kennis en de ervaring hebben om zelf te bepalen wat goed voor hen is. Tot slot wordt er gewerkt aan de verbondenheid door de jongeren te zien als onderdeel van het systeem. Hierbij geven de professionals aan dat het belangrijk is om altijd de samenwerking op te zoeken met het netwerk en hen daarbij vanaf het begin van een hulpverleners traject een belangrijke rol te geven.

Daarnaast blijkt dat het voor de zelfstandigheidsontwikkeling van jongeren cruciaal is dat zij invloed en keuzes hebben op de manier waarop hun hulpverleningstraject wordt vorm gegeven en op welke beslissingen die daarbij komen kijken (Wiersma & Van Goor, 2020). Wanneer dit gebeurt draagt dit bij aan hun algemene welbevinden (Légaré & Witteman, 2013; Bessell, 2011; Metselaar et al., 2015; Jager et al., 2017). Daarnaast draagt het bij aan het zelfvertrouwen en het gevoel van regie op hun eigen leven (Paulsen & Berg, 2016). De BIG-5 aanpak lijkt op basis van wat de professionals aangeven bij te kunnen dragen aan deze zelfstandigheidsontwikkeling.

Wat de meerderheid van de professionals nog meer aangeeft als werkzame factor is het toekomstplan. Het toekomstplan wordt beschreven als een goed middel om aan de hand van de BIG-5 aanpak toekomstgericht te werken. Waarbij jongeren in eerste instantie mogen

dromen over wat zij willen bereiken. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een toekomstgerichte werkwijze die uitgaat van de intrinsieke motivatie en veerkracht van jongeren aansluit bij de levensfase van jongeren in de overgang naar volwassenheid (Sulimani-Aidan, 2015; Van Middelkoop et al., 2017). Daarnaast blijkt dat er een persoonlijke benadering nodig is, waarbij problematiek niet op de voorgrond staat. Juist een integrale aanpak waarbij de wensen en ambities van jongeren het uitgangspunt zijn, gefocust op ondersteuning op verschillende levensgebieden blijkt nodig te zijn (Osgood et al., 2010; McGorry et al., 2013; Van Middelkoop et al., 2017). Ook dit lijkt goed aan te sluiten bij hoe de BIG-5 aanpak door de geïnterviewde professionals wordt omschreven.

Daarnaast lijkt de werkhouding vanuit de BIG-5 aanpak die door de professionals wordt omschreven, goed aan te sluiten bij hoe jongeren in de overgang naar volwassenheid bejegend willen worden. Jongeren met een jeugdzorg verleden geven namelijk aan dat hulpverleners een open, oprechte, geïnteresseerde en respectvolle houding aan nemen (Wright & Hacking, 2012; Boendermaker et al., 2014; Van Dongen et al., 2017; Van Bon-Martens et al., 2018; Wiersma & Van Goor, 2020). Jongeren hebben daarnaast nodig dat een hulpverlener naast hen staat, hen vertrouwen geeft, hen motiveert, actief meedenkt en hen informatie geeft indien nodig, zodat jongeren zelf hun keuzes kunnen maken (Jolles, 2007; Paulsen & Berg, 2016; Van Dongen et al., 2017; Tylee, et al., 2007; Wiersma & Van Goor, 2020).

Deze houding die door jongeren wordt aangegeven komt in grote mate overeen met wat de geïnterviewde professionals uit dit onderzoek aangeven. De houding die aangenomen wordt vanuit de BIG-5 aanpak is gebaseerd op de presentiebenadering wordt aangegeven door de meerderheid van de professionals. De presentiebenadering heeft de basishouding waarbij een hulpverlener de jongere accepteert voor wie diegene is, achter de jongere staat, aansluit

bij de behoefte van de jongere, begrip toont en vertrouwen heeft in de jongere (Beurskens et al., 2019). Een houding van een hulpverlener die past bij de behoefte van een jongere is cruciaal voor een goede werkrelatie (Wiersma & Van Goor, 2020). Wanneer een jongere deze relatie als positief ervaart heeft dit een grote invloed op de effectiviteit van een hulpverleningstraject (Van Erve et al., 2005; Van Yperen et al., 2003; Wiersma & Van Goor, 2020). Juist in de leeftijd van 16-23 jaar is dit extra belangrijk omdat jongeren ‘hulpmoe’ zijn en wantrouwend zijn tegen hulpverleningsinstellingen en bemoeizuchtige professionals (Wiersma & Van Goor, 2020).

Tevens wordt er door de meerderheid van de professionals gezien dat het gebruik maken van het eigen netwerk middels de JIM-aanpak een belangrijke factor is voor de werkzaamheid van de BIG-5 aanpak. De JIM is een informele mentor die door de jongere zelf gekozen wordt uit zijn eigen netwerk en die fungeert als een vertrouwenspersoon voor de jongere en als een samenwerkingspartner voor de hulpverlening (Van Dam & Verhulst, 2016). Uit onderzoek blijkt dat een dergelijke relatie een positieve bijdrage heeft als buffer tegen risico's tijdens de overgang naar volwassenheid (Van Dam & Schwartz, 2020). De JIM zorgt binnen de hulpverlening voor continuïteit en kan een rol spelen in het waarborgen van passende begeleiding voor de jongeren. Dit zijn beide cruciale onderdelen voor gunstige uitkomst op langere termijn voor jongeren binnen de Jeugdzorg (De Lange et al., 2011; Ten Brummelaar et al., 2011; Daly, 2012). Het werken met de JIM-aanpak bij jongvolwassenen lijkt goede resultaten op te leveren, maar hier dient echter nog wel verder onderzoek naar gedaan te worden voor deze specifieke doelgroep en problematiek (De Ruig & Van Dam, 2020; Van Dam & Schwartz, 2020).

Tot slot geven de professionals aan dat de BIG-5 aanpak helpt om stress te kunnen reduceren. Jongeren zelf geven aan dat alleen al het denken over de toekomst stressvol kan

zijn, wanneer zij kampen met problemen in het hier en nu (Wiersma & Van Goor, 2020). De overgangperiode van 18- naar 18 + gaat daarin vaak gepaard met een opeenstapeling van stressvolle factoren (Van Audenhove, 2015). De stress kan onder andere ontstaan door schulden en financiële onzekerheid, onzekerheid over (vervolg) huisvesting na hun 18de en stress door school(werk) (Dopmeijer, 2017; Schoemaker et al., 2019; Van Audenhove, 2015).

Wanneer stress langdurig aanhoudt bij jongeren kan dit uiteindelijk leiden tot emotionele problemen, lichamelijke- en geestelijke gezondheidsklachten en externaliserend probleemgedrag, waardoor er problemen in de ontwikkeling ontstaan (Sigfusdottir et al., 2017; Schoemaker et al., 2019). Jongeren in de overgang naar volwassenheid, in het bijzonder jongeren die vanuit een kwetsbare situatie opgroeien, beschikken nog niet altijd over de vaardigheden die nodig zijn om met alle verantwoordelijkheden en veranderingen om te gaan (Bosch, 2016). Hierdoor kan er stress op verschillende leefgebieden ontstaan of versterkt worden. Stress hoeft niet ongezond te zijn, maar kan problematisch worden wanneer de draaglast groter wordt dan de draagkracht (Schoemaker et al., 2019). Jongeren geven zelf aan dat er op tijd met hen een plan moet worden gemaakt om hen hierin te ondersteunen om overzicht te kunnen creëren (Van Audenhove, 2015). Het is hierin voor jongeren belangrijk om een zekere mate van veerkracht en sociale steun te hebben. Dit zorgt ervoor dat een jongere de mogelijkheid heeft om goed om te kunnen gaan met stress (Schoemaker, 2019).

De BIG-5 aanpak lijkt hierin een rol te kunnen spelen. Enerzijds in het voorkomen van stress en anderzijds in het reduceren van al bestaande stress, maar ook in het opbouwen van veerkracht en sociale steun. Er wordt bij de start namelijk direct een overzicht gecreëerd samen met de jongere van zijn of haar situatie middels het toekomstplan. Daarin worden concrete stappen uiteen gezet en kan er bijvoorbeeld snel geschakeld worden met instanties om bijvoorbeeld een inkomen te realiseren. Hierin ligt de focus op het betrekken van netwerk

en in samenwerking de basis op de BIG-5 domeinen op orde krijgen. Daarnaast is het toekomstplan dynamisch en kan daardoor aangepast worden in het geval nieuwe stressfactoren in het leven van een jongere komen. Door bij de start van een hulpverleningstraject al aandacht voor de stress te hebben, helpen een overzicht te creëren en een inkomen te regelen, komt er weer ruimte om over de toekomst na te denken, geven de professionals aan.

Methodologische reflectie

Een sterk punt van huidig onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van interviews waarbij de mogelijkheid was om door te vragen (Hitters, 2018). Hierdoor kon er informatie verkregen worden over achterliggende gedachten, visies en persoonlijke meningen op de BIG-5 aanpak. Een ander sterk punt is dat er professionals zijn geïnterviewd die minimaal twee jaar dagelijks met de BIG-5 aanpak werken en professionals die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van de BIG-5 aanpak en nu op de achtergrond in verschillende rollen betrokken zijn. Hierdoor kon er een brede visie op de BIG-5 aanpak beschreven worden die representatief is voor de professionals die werken bij Levvel binnen het programma ‘Overgang naar Volwassenheid’. Daarnaast zijn de professionals die dagelijks met de BIG-5 aanpak werken anoniem gebleven tijdens dit onderzoek, waardoor zij vrijuit hun visie konden geven.

Een beperking van kwalitatief onderzoek is dat de onderzoeker een centraal figuur is die de verzameling, selectie en interpretatie van gegevens beïnvloedt en/of hier actief vorm aan geeft (Finlay, 2002; Proot et al., 2016). In huidig onderzoek was de onderzoeker ook werkzaam bij Levvel binnen het programma ‘Overgang naar Volwassenheid’, waardoor er voorafgaand aan het onderzoek al een beeld was over de mogelijke werkzame factoren van de BIG-5 aanpak. Om een kritische houding te bevorderen zijn er tijdens het onderzoek

gesprekken geweest over de voortgang en de inhoud tussen de onderzoeker, begeleiders vanuit de Universiteit van Amsterdam en Levvel. Hierdoor is het risico op vertekende interpretaties verkleind.

Aanbevelingen

Huidig onderzoek levert een bijdrage aan het in de praktijk vergroten van kennis van de BIG-5 aanpak en geeft verklaringen voor de belangrijkste werkzame factoren die aangegeven worden door de geïnterviewde professionals. Enerzijds kan dit voor verdieping zorgen voor professionals die al werken vanuit de BIG-5 aanpak. Anderzijds kan dit onderzoek gebruikt worden ter ondersteuning van de implementatie van de BIG-5 aanpak binnen de hulpverlening. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door de al bestaande trainingen/workshops uit te breiden vanuit de programmatheorie van de BIG-5 aanpak. Daarnaast geeft huidig onderzoek een (theoretische) basis om vervolgonderzoek te doen naar de BIG-5 aanpak.

De BIG-5 aanpak zou een rol kunnen spelen in de hervormingsagenda van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het RIJK voor jeugdzorg ter voorbereiding van een beter houdbaar jeugdstelsel op de lange termijn (VNG, 2021). De BIG-5 aanpak is inmiddels al meegenomen als onderdeel van het landelijke programma 16-27 en dit biedt kansen voor een landelijke uitrol van de BIG-5 aanpak (16-27, 2021). De hervormingsagenda moet leiden tot minder jeugdigen in de jeugdzorg en betere zorg voor jeugdigen die dit echt nodig hebben (VNG, 2021). De BIG-5 aanpak zou hierin voor jongeren in de overgang naar volwassenheid een rol kunnen spelen. In eerste instantie om jongeren zorg te bieden die zij nodig hebben. In tweede instantie zou de BIG-5 aanpak preventief kunnen werken. Zoals de geïnterviewde professionals ook aangeven zou de BIG-5 aanpak ook

kunnen werken in het voorliggende hulpverleningsveld, zoals buurtteam of onderdeel kunnen worden van lesprogramma's op middelbare scholen.

Het voortzetten en verbreden van huidig onderzoek is van belang om de programmatheorie van de BIG-5 te valideren en mogelijk te verbreden. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat in huidig onderzoek naar de programmatheorie alleen professionals zijn bevraagd over de werkzame factoren van de BIG-5 aanpak. Er is hierdoor geen informatie opgehaald over mogelijke minpunten, elementen die minder goed en/of elementen die niet werken binnen de BIG-5 aanpak. Hier is bewust voor gekozen, zodat de programmatheorie rechtlijnig kon worden opgebouwd. In vervolgonderzoek is het daarom van belang om ook te kijken welke elementen binnen de BIG-5 aanpak minder goed aansluiten of niet werken voor jongeren in de overgang naar volwassenheid. Hierbij kan het ook van belang zijn om het domein 'welzijn' verder te onderzoeken. Dit lijkt op basis van de resultaten van dit onderzoek namelijk een onderbelicht thema te zijn.

Daarnaast is het van belang om het perspectief op de werkzame factoren van de BIG-5 aanpak vanuit jongerenperspectief te onderzoeken. De resultaten vanuit dergelijk onderzoek zouden tegenover de huidige programmatheorie neergezet kunnen worden. Op deze manier wordt duidelijk of de werkzame factoren die vanuit de professionals worden benoemd matchen met het jongerenperspectief.

Tevens zou vervolg onderzoek zich moeten richten op de effectiviteit van de BIG-5 aanpak. Hiervoor is het echter van belang dat er sprake is van programma-integriteit. Dit houdt in dat de aanpak wordt uitgevoerd zoals bedoeld en dat dit zorgt voor het beoogde resultaat (Stals, 2012). Het is belangrijk dat er vanuit de specifieke werkzame factoren van een aanpak wordt gewerkt. Wanneer dit niet gebeurt is het risico dat er een onterechte conclusie wordt getrokken over de werkzaamheid van een aanpak of interventie (Van Yperen

etal., 2010; Stams, 2011). Daarom dient effectiviteitsonderzoek gecombineerd te worden met onderzoek naar of er sprake is van programma-integriteit op de BIG-5 aanpak binnen een werkvorm. Op deze manier kunnen er met meer zekerheid conclusies over de effectiviteit van de BIG-5 aanpak worden getrokken. In bijlage 2 is op basis van de resultaten van huidig onderzoek een opzet gemaakt van een aantal vuistregels om de programma-integriteit te kunnen meten.

Conclusie

De BIG-5 aanpak lijkt aan te sluiten op de drie universele basisbehoeften van de mens: autonomie, competentie en verbondenheid (Ryan & Deci, 2000). Hierdoor is het aannemelijk dat de motivatie van jongeren toe zal nemen binnen een hulpverleningstraject. Dit kan zorgen voor positieve gedragsverandering, succes van de behandeling en vergroten van welzijn (Metselaar et al., 2015; Vis et al. 2010; Ryan & Deci, 2000). Daarnaast lijkt de BIG-5 aanpak aan te sluiten hoe jongeren zelf aangeven bejegend te willen worden middels de presentiebenadering. Ook lijkt de BIG-5 aanpak aan te sluiten bij hoe jongeren tot zelfstandigheidsontwikkeling komen. Daarnaast wordt er middels de BIG-5 aanpak een belangrijke rol gegeven aan het netwerk middels de JIM-aanpak. Tot slot lijkt de BIG-5 aanpak te helpen in het voorkomen en reduceren van stress. Op basis van de programmatheorie die gekoppeld kan worden aan de zelfdeterminatie theorie en meerdere onderzoeken over ‘wat werkt’ voor jongeren in de overgang naar volwassenheid lijkt de BIG-5 aanpak een veelbelovende aanpak voor jongeren in de overgang naar volwassenheid.

Literatuurlijst

- 16-27. (2021). *Integraal Samenwerken: Toekomst gericht werken*. <https://www.16-27.nl/integraal-samenwerken/toekomstgericht-werken>
- Anderson, S. L. (2016). Commentary on the special issue on the adolescent brain: Adolescence, trajectories, and the importance of prevention. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 70, 329-333.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.07.012>
- Barendregt, C., Schrijvers, C., Baars, J., & van de Mheen, D. (2011). *Zorg voor zwerfjongeren met ernstige problematiek*. Geraadpleegd van <https://ivo.nl/wp-content/uploads/2018/09/09-2011-Zwerfjongeren-Rapport-IVO-reeks-70.pdf>
- Berwick, D. M. (2003). Disseminating innovations in health care. *Journal of the American Medical Association*, 289, 1969-1975. <https://doi.org/10.1001/jama.289.15.1969>
- Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496-501.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.05.006>
- Beurskens, E., Van Der Linde, M., & Baart, A. (2019). *Praktijkboek Presentie*. Uitgeverij Couthino.
- Blakely, G. (1990). *Youth policy*. Routledge, University of Bradford and Spicers Center for Europe Ltd.
- Boeije, H.R. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Boom Koninklijke Uitgevers.

Boendermaker, L., Gerrits, G. M., Visser, A., Harder, A. T., & Kalverboer, M. E. (2014).

Zorgaanbod voor 18- tot 23-jarigen in de justitiële jeugdinrichtingen. *NEJA*.

<https://neja.nl/wp-content/uploads/2019/01/Bejegening-van-jongeren-16-23-jaar-door-jeugdprofessionals-Juni-2019.pdf>

Bosch, F. (2016) *Ondersteuningsnoden van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen*

binnen de module Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen.

(masterscriptie). Universiteit Gent.

https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/304/952/RUG01-002304952_2016_0001_AC.pdf

CBS. (2019). *Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2019*.

<https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2019/>

CBS. (2020). *Rapportage jeugdhulp*. <https://longreads.cbs.nl/jeugdhulp2019/>

Congress of Local and Regional Authorities. (1992). *European Charter of the participation of young people in municipal and regional life*. Council of Europe.

Daly, F. (2012). What do young people need when they leave care? Views of care-leavers and aftercare workers in North Dublin. *Child Care in Practice*. 18(4), 309-324.

<https://doi.org/10.1080/13575279.2012.713852>

Dane, A., & Schneider, B. (1998). Program integrity in primary and early secondary

prevention: Are implementation effects out of control? *Clinical Psychology Review*,

18, 23-45. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(97\)00043-3](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(97)00043-3)

Deci, E.L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of self-determination research*. University of Rochester Press.

De Lange, M., Van Dam, C., Dresen, C., Geurts, E., & Knorth, E. J. (2011). Effectieve zorg voor jongeren met ernstige gedragsproblemen: Doorgaande zorg na JeugdzorgPlus.

Jeugd en Co/Kennis, 4, 8-18. <https://doi.org/10.1007/s12450-011-0036-1>.

De Ruig, S., & Van Dam, L. (2020). *Circulaire zorg: Van JIM-aanpak naar een nieuwe kijk op de jeugdhulpverlening*. Boom.

Dopmeijer, J. (2017). 62 % studenten ervaart vaak prestatiedruk in dagelijks leven.

Windesheim. <https://www.windesheim.nl/nieuws/2017/62-studenten-ervaart-vaak-prestatiedruk-in-dagelijks-leven>

Jager, M., Reijneveld, S. A., Almansa, J., Metselaar, J., Knorth, E. J., & De Winter, A. F.

(2017). Less reduction of psychosocial problems among adolescents with unmet communication needs. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 26(4), 403-412.

<https://doi.org/10.1007/s00787-016-0901-y>

Jong doet Mee!. (2016). *Advies 18-/18+*. [https://www.jongdoetmee.nl/wp-](https://www.jongdoetmee.nl/wp-content/uploads/2017/09/Advies-CSD-18-18-220916-definitief.pdf)

[content/uploads/2017/09/Advies-CSD-18-18-220916-definitief.pdf](https://www.jongdoetmee.nl/wp-content/uploads/2017/09/Advies-CSD-18-18-220916-definitief.pdf)

Jolles, J. (2007). Neurocognitieve ontwikkeling en adolescentie: enkele implicaties voor het onderwijs. *Onderwijs Innovatie*, (4), 30-32.

http://www.hersenenenleren.nl/pdf/actueel/kernpublicaties/70326P_OnderwijsInnovatie.pdf

Jurrius, K. (2012). *Uit de spagaat! Naar een kwaliteitsraamwerk voor Participatief*

Jongeren Onderzoek. Ipskamp Drukkers B.V.

Kessler, R., Amminger, C., Aguilar-Gaxiola, G. P., Alonso, S., Lee, J., Üstün, S., & Bedirhan,

T. (2007). Age of onset of mental disorders: a review of recent literature. *Current*

Opinion in Psychiatry. 20 (4), 359-364.

<https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e32816ebc8c>

Légaré, F., & Witteman, H. O. (2013). Shared decision making: Examining key elements and barriers to adoption into routine clinical practice. *Health Affairs*, 32, 276-284.

<https://doi:10.1377/hlthaff.2012.1078>

Mayne, J. (2015). Useful Theory of Change Models. *The Canadian Journal of Program Evaluation*. 30(2), 119-142. <https://cjc->

rcc.ucalgary.ca/index.php/cjpe/article/view/31062

McGorry, P., Bates, T., & Birchwood, M. (2013). Designing youth mental health services for the 21st century: Examples from Australia, Ireland and the UK. *British Journal of Psychiatry*, 202(S54), S30- S35. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.112.119214>

<https://doi.org/10.1192/bjp.bp.112.119214>

Metselaar, J., Van Yperen, T. A., Van Den Bergh, P. M., & Knorth, E. J. (2015). Needs-led child and youth care: Main characteristics and evidence on outcomes. *Children and Youth Services Review*, 58, 60-70. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.09.005>

<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.09.005>

Osgood, D. W., Foster, E. M., & Courtney, M. E. (2010). Vulnerable populations and the transition to adulthood. *The Future of Children*, 20, 209-229.

<https://doi.org/10.1353/foc.0.0047>

Patton, M.Q. (2001). *Qualitative Research and Evaluation Methods*(2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Paulsen, V., & Berg, B. (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 68, 125-131.

<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.07.006>

- Pehlivan, T., Rutjes, L., Brummelma, J., Blaak, M. (2015). Van jeugdhulp naar zelfredzaamheid. *I'm Ready!*. http://zwerfjongeren.nl/wp-content/uploads/2015/07/Im-Ready_Folder-juli-2015.pdf
- Philippe, F. L., & Vallerand, R. J. (2008). Actual environments do affect motivation and psychological adjustment: A test of self-determination theory in a natural setting. *Motivation and Emotion*, 32(2), 81-99. <https://doi.org/10.1007/s11031-008-9087-z>
- Rijksoverheid. (2018). *Actieprogramma zorg voor de jeugd*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/04/01/actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd>
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations* (4th ed.). The Free Press.
- Roks, M. J. (2020). *Big- 5 een stevige basis voor volwassenheid?: het perspectief van meisjes* (Niet gepubliceerde masterscriptie). Universiteit van Amsterdam.
- Rijksoverheid. (2018). HBSC 2018 – gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/09/05/%E2%80%98hbcs-2017-%E2%80%93-gezondheid-en-welzijn-van-jongeren-in-nederland%E2%80%99> G
- Raad, Volksgezondheid & Samenleving (RVS). (2020). *Herstel begint met een huis: Dakloosheid voorkomen en verminderen*. <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness*. The Guilford Press.

Schoemaker, C., Kleinjan, M., Van der Borg, W., Busch, M., Muntinga, M., Nuijen, J., & Dedding, C. (2019). *Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen*. RIVM. <https://rivm.nl/nieuws/mentale-gezondheid-jongeren-enkele-cijfers-en-ervaringen>

Sigfusdottir, I. D., Kristjansson, A. L., Thorlindsson, T., & Allegrante, J. P. (2017). Stress and adolescent well-being: the need for an interdisciplinary framework. *Health Promotion International*, 32(6), 1081–1090. <https://doi.org/10.1093/heapro/daw038>

Slot, N. W., & Van Aken, M (2019). *Psychologie van de adolescentie*. ThiemeMeulenhoff.

Spanjaard, H. J. M., Filé, L. L., Noom, M. J., & Buysse, W. H. (2020). Achterlopende ontwikkeling: Het begrip 'onvoltooide ontwikkeling' in de toepassing van het adolescentenstrafrecht. (WODC Rapport; Nr. 3039). *Spanjaard Development & Training*. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/2464>

Staa, A., & Evers, J. (2010). 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *KWALON*. 15(1), 5-12.
https://www.narcis.nl/publication/RecordID/oai%3Ahbokennisbank.nl%3Asharekit_hr%3Aoai%3Asurfsharekit.nl%3A97f89c16-fa4f-4d27-b4c5-05a5549ed1b4

Stals, K. (2012). *De cirkel is rond: Onderzoek naar succesvolle implementatie van interventies in de jeugdzorg* (Dissertatie, Universiteit van Utrecht).
<https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/242465>

- Stams, G.J.J.M., (2011). Het recht van de zwakste: de forensische jeugdzorg in orthopedagogisch perspectief. *Universiteit van Amsterdam*.
<https://dare.uva.nl/search?identificer=05259723-f378-47d6-acee-0d212fe8f1ba>
- Stevens, G., Van Dorsselaar, S., Boer, M., De Roos, S., Duinhof, E., Ter Bogt, T., Van den Eijnden, R., Kuyper, L., Visser, D., Vollebergh, W. A. M., & De Looze, M. (2018). HBSC 2017: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. *Universiteit Utrecht*.
<https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/376901>
- Sulimani-Aidan, Y. (2015). Do they get what they expect?: The connection between young adults' future expectations before leaving care and outcomes after leaving care. *Children and Youth Services Review*, 55, 193-200.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2015.06.006>
- Swaab, D.F. (2019). *Wij zijn ons brein* (51ste editie). Atlas.
- Ten Brummelaar, M. D. C., Boendermaker, L., Harder, A. T., & Knorth, E. J. (2011). *JeugdzorgPlus Trajectzorg voor jeugdigen met ernstige gedragsproblemen: Een quickscan van de literatuur*. Groningen, Nederland: Stichting Kinderstudies en auteurs.
- Tylee, A., Haller, D. M., Graham, T., Churchill, R., & Sanci, L. A. (2007). Youth friendly primary-care services: how are we doing and what more needs to be done? *The Lancet*, (369), 1565-1573. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(07\)60371-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(07)60371-7)
- Van Audenhove, S. (2015). *Overgang naar volwassenheid: belevingsonderzoek bij jongere die de bijzondere jeugdbijstand verlaten*. (Doctoral dissertation, Ghent University).
<https://biblio.ugent.be/publication/7021262>

Van Bon-Martens, M., Van Erp, N., Van Heijst, P., Van Luijn, M., & Cuijpers, M. (2018).

Visie Integrale hulp MBO-studenten. Integrale hulp en ondersteuning voor MBO-studenten met psychische problemen in Utrecht. *Trimbos*

<https://www.trimbos.nl/docs/3df4eb4e-4b95-42ed-a9c6-d4e2950e061e.pdf>

Van Dam, L., & Schwartz, S. (2020). Cultivation of Natural Mentors to Strengthen Resiliency

in Youth: A Program Theory of Youth Initiated Mentoring (YIM). *Journal of social intervention*. 29 (1), 3-20. <https://doi.org/10.18352/jsi.623>.

Van Dam, L. & Verhulst, S. (2016). *De JIM-aanpak: Het alternatief voor uithuisplaatsing van jongeren*. Boom.

Van Dongen, S., & Naber, P., & Haan, N. de (2017). Zelfregie van jongeren in de preventieve jeugdzorg. Literatuurverkenning & Raadpleging van jongeren. *Neja*.

<https://neja.nl/wp-content/uploads/2017/09/Literatuurverkenning-en-Raadpleging-jongeren-Zelfregie-Jongeren-januari-2018deff.pdf>

Van Duijvenvoorde, A. C. K., Peters, S., Braams, B. R., & Crone, E. A. (2016). What motivates adolescents? Neural responses to rewards and their influence on adolescents' risk taking, learning, and cognitive control. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 70, 135-147. <http://dx.doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.06.037>

<http://dx.doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.06.037>

Van Erve, N., Poiesz, M., & Veerman, J. W. (2005). Bejegening van cliënten in de jeugdzorg.

Een onderzoek naar relevante aspecten. *Kind en Adolescent*, 26(2), 227-238.

<http://dx.doi.org/10.1007/BF03060946>

Van Hees, C. (2002). *Modelverordening jongerenparticipatie. Een stimulans voor*

jongerenparticipatie op lokaal niveau? Amsterdam: Instituut voor publiek en politiek.

Van Middelkoop, L., Van Wietmarschen, M., Hilverdink, P. & Vianen, J. (2017).

Samenwerken aan de toekomst: 16-27: Handreiking voor professionals. 16-27.

<https://www.16-27.nl/integraal-samenwerken/toekomstplan>

Van Yperen, T. (2003). *Gaandeweg: Werken aan de effectiviteit van de jeugdzorg*.

Universiteit Utrecht/ NIZW.

Van Yperen, T. A., Booy, Y., & Van Der Veldt, M. C. (2003). Vraaggerichte hulp, motivatie

en effectiviteit jeugdzorg. *NJI*. [http://www.jeugdinstituut.nl/nl/Download-](http://www.jeugdinstituut.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/2003-yperen-vraag.pdf)

[NJi/Publicatie-NJi/2003-yperen-vraag.pdf](http://www.jeugdinstituut.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/2003-yperen-vraag.pdf)

Van Yperen, T., Van der Steege, M., Addink, A., & Boendermaker, L. (2010). Algemeen en

specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg: Stand van de discussie. *NJI*.

[http://www.jeugdzorg.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Rapport-](http://www.jeugdzorg.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Rapport-AlgemeenWerkzameFactoren.pdf)

[AlgemeenWerkzameFactoren.pdf](http://www.jeugdzorg.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Rapport-AlgemeenWerkzameFactoren.pdf)

Verhellen, E. (2000). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Leuven: Garant.

Vis, S. A., Strandbu, A., Holtan, A., & Thomas, N. (2010). Participation and health - a

research review of child participation in planning and decision-making. *Child &*

Family Social Work, 16, 325-335. [https://doi-](https://doi-org.proxy.uba.uva.nl:2443/10.1111/j.1365-2206.2010.00743.x)

[org.proxy.uba.uva.nl:2443/10.1111/j.1365-2206.2010.00743.x](https://doi-org.proxy.uba.uva.nl:2443/10.1111/j.1365-2206.2010.00743.x).

VNG. (2021). *Afspraken RIJK-VNG 2022*. [https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/afspraken-](https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/afspraken-rijk-vng-jeugdzorg-2-juni-2021.pdf)

[rijk-vng-jeugdzorg-2-juni-2021.pdf](https://vng.nl/sites/default/files/2021-06/afspraken-rijk-vng-jeugdzorg-2-juni-2021.pdf)

Wright, K. M., & Hacking, S. (2012). An angel on my shoulder: A study of relationships

between women with anorexia and healthcare professionals. *Journal of Psychiatric and*

Mental Health Nursing, 19, 107-115. <https://doi:10.1111/j.1365-2850.2011.01760.x>

Wiersma, M., & Van Goor, R (2020). *Bejegening van jongeren 16-23 jaar door jeugdprofessionals – Theorie en Praktijk*. Hogeschool InHolland. <https://neja.nl/wp-content/uploads/2019/01/Bejegening-van-jongeren-16-23-jaar-door-jeugdprofessionals-Juni-2019.pdf>

Wiersma, M., Van Vliet, J., Van Dijk, M., Van Foor, R., Gharbaoui, H., Steenvoorde, J., Uitman, S., Weling, J., Westhoff, S. (2021). Ondersteuning van jongeren (16-17 jaar) op de drempel van volwassenheid: Een onderzoek naar hun levens, leefwereld en veerkracht. *Hogeschool Inholland*.
<https://www.inholland.nl/onderzoek/publicaties/ondersteuning-van-jongeren-16-17-jaar-op-de-drempel-van-volwassenheid>

Bijlage 1

Topiclijst: de programmatheorie van de BIG-5 aanpak

1. Wat is de BIG-5 aanpak (**Core activities**) -> **de basis**

- Wat zijn de Core activiteiten van de aanpak?
 - En wat zijn die per domein
- Wat heb je nodig om succesvol met de BIG-5 te kunnen werken? (**Supporting activities en outputs**) -> **voor professionals, trainingen etc.**
 - Algeheel en per BIG-5 domein

2. Voor wie is de BIG-5 aanpak? (**Reach en reaction**) -> **Doelgroep**

- Hoe zou je de BIG-5 doelgroep omschrijven?
- Hoe bereik je de doelgroep?
 - Uitdagingen binnen de doelgroep
 - Waar is de doelgroep sterk in?
 - Creatief, volhardend?
 - Vanuit hun overleving strategieën, sneller volwassen moeten worden
- Wat is hun reactie op de aanpak?
 - En waarom is dat de reactie denk je?

3. Wat wil je bereiken met de BIG-5 aanpak? (**Capacity changes and Behaviour changes**)

- Wat wil je bereiken per domein/wat is de beoogde uitkomst voor de jongere en zijn gezin? (**Capacity changes**)
 - Algeheel en per BIG-5 domein.

- Hoe doe je dat? (**Behaviour changes**)
 - Wat zijn de daadwerkelijke interventies en/of acties die je daarvoor kan zetten?
Hoe creëer je de mogelijkheid tot verandering/voortgang? - Wat zijn de werkzame factoren van de BIG-5 aanpak?
 - Algeheel en per BIG-5 domein.
 - Hoe werk het?
 - Wat zijn daarbij de specifieke competenties waarover een BIG-5 hulpverlener moet bezitten?
 - Algeheel en per BIG-5 domein.
 - Wat is daarvan de invloed van de BIG-5 aanpak (laag – beneden gemiddeld – gemiddeld – boven gemiddeld – hoog)?
- Wat zijn externe invloeden die voor positieve of negatieve veranderingen kunnen zorgen?

4. Wat zijn de directe voordelen voor een jongere (en zijn gezin) wanneer gewerkt wordt met de BIG-5 aanpak? (Direct benefits)

- Wat is jouw verwachting over wat een jongere (en zijn gezin) op korte termijn merkt wanneer een trajectbegeleider volgens de BIG-5 aanpak werkt?
 - Algeheel en per BIG-5 domein.
 - Waarom is dat zo?
 - Hoe zou je dat kunnen verklaren?
 - Wat zijn hierin externe invloeden die voor positieve of negatieve veranderingen kunnen zorgen?

5. Wat zijn de voordelen voor een jongere (en zijn gezin) op de lange termijn wanneer gewerkt wordt met de BIG-5 aanpak? (Well-being changes)

- Wat is jouw verwachting over wat de voordelen zijn voor een jongere (en zijn gezin) op de lange termijn wanneer gewerkt wordt met de BIG-5 aanpak?
 - Algeheel en per BIG-5 domein.
 - Waarom is dat zo?
 - Zitten daar fundamentele veranderingen in?
 - Hoe zou je dat kunnen verklaren?
 - Wat zijn hierin externe invloeden die voor positieve of negatieve veranderingen kunnen zorgen?
 - Welke impact heeft de BIG-5 aanpak op maatschappelijk vlak?

Bijlage 2

Vuistregels van de BIG-5 aanpak

Fase 1: start hulpverleningstraject

Vuistregel	Ja	Nee	Reflectie
Het is mij gelukt om tijdens het startgesprek het toekomstplan (deel 1 en deel 2) te introduceren			
Ik heb uitleg gegeven over de manier van werken van de BIG-5 aanpak: de jongere heeft de regie over zijn eigen traject samen met zijn netwerk			
Ik heb het belang van het samenwerken met het netwerk kunnen overbrengen			
Ik heb de JIM geïntroduceerd			
Netwerk is betrokken en/of er is een JIM 'geïnstalleerd' (zie vuistregels Circulaire zorg (De Ruig & Van Dam 2020)).			
Ik heb zelf nog geen oplossingen voor de mogelijke problemen aangedragen			

Fase 2: maken van het toekomstplan

Vuistregel	Ja	Nee	Reflectie
Netwerk en/of de JIM is/zijn betrokken en 'zit aan tafel' tijdens het maken van het toekomstplan (deel 1)			
De jongere heeft zelf bepaald wat hij wil bereiken op de BIG-5 domeinen, hoe daar naar toe te werken en heeft kunnen aangeven van wie hij waarbij hulp wil ontvangen			
In samenwerking met de jongeren, JIM en/of ander netwerk is de vertaalslag gemaakt naar het plan van uitvoering (toekomstplan deel 2).			

Er zijn samenwerkingsafspraken gemaakt en voorwaarde opgesteld over het plan van uitvoering			
Er is commitment van iedereen die betrokken is geweest bij het opstellen van het toekomstplan.			
Het toekomstplan voldoet aan de opgestelde kwaliteitscriteria			

Fase 3: uitvoering

Vuistregel

Ja Nee Reflectie

Wanneer er zich problemen/stagnaties voordoen neem ik niet de leiding, maar bevroeg ik wat er op dat moment nodig is en wie daarbij kan ondersteunen			
Ik leg consequenties van acties uit, maar veroordeel niet en sluit aan bij de behoefte van de jongere			
Ik werk gedurende het hele traject samen met het netwerk en/of JIM			
Het toekomstplan is gezamenlijk geëvalueerd met de jongeren, het netwerk en/of JIM			
Ik geef mijn visie op het traject van een jongere en informatie die nodig is, maar laat de jongeren bepalen waar hij aan wil werken			
Wanneer iets vanwege de regels of voorwaarde moet, krijgen de jongere, zijn netwerk en/of JIM hier van mij op voorhand uitleg over			

Fase 4: afsluiten van een traject

Vuistregel

Ja Nee Reflectie

Support: er is in ieder geval één volwassen persoon duurzaam beschikbaar voor de jongere om op terug te vallen en er is een stabiel, steunend netwerk.			
---	--	--	--

Wonen: de jongere heeft een passende, betaalbare en stabiele woonplek.			
School & Werk: de jongere gaat naar school en/of heeft een baan die voldoende basis biedt voor een toekomstige loopbaan.			
Inkomen: de jongere heeft voldoende inkomen en een plan op het voorkomen en/of oplossen van schulden.			
Welzijn: de jongere is fysiek en mentaal in balans en heeft een plan op signaleren van disbalans. Er is voor de jongere zorg beschikbaar, indien nodig.			